

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:14, Haziran 2018, s. 1-30

Prof. Dr. Mehmet EVSİLE

Amasya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, mevsile@amasya.edu.tr

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ZİRAAT VE HAYVANCILIK ALANINDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER (1923-1950)

Özet

Türkiye Cumhuriyeti ilân edildiği zaman, toplum hayatının diğer alanlarında olduğu gibi ziraat ve hayvancılık sahalarında da çok büyük ihtiyaçlar vardı. Yeni devlet kurulduğu zaman ziraat ve hayvancılık alanlarında yeni hamleler gerçekleştirilmiştir. Tütün, zeytin, pamuk, şekerpancarı, afyon, bağcılık, hububat, narenciye, çay ve diğer ürünlerde artışlar sağlanmıştır. Ziraî vergiler, tarım aletleri, topraksız köylüye toprak dağıtılması, ziraî eğitim, mevsimlik işçilik konularında çalışmalar yapılmıştır. Ormancılık, balıkçılık, hayvan sayıları, hayvan hastalıkları ve veteriner sayıları gibi hayvancılık ve kümes hayvancılığı alanlarındaki gelişmelerle Türkiye, dünyada gıda üretimi bakımından kendine yeter bir ülke haline getirilmiştir. Bu konularda genel olarak iktisatçılar, ziraat mühendisleri ve veterinerler tarafından akademik çalışmalar yapılmıştır. Konuya bir de tarihçi gözü ile bakarak, bu çalışmamızda, Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe görüşmelerinden elde ettiğimiz bilgiler işlenerek literatüre katkı yapılmıştır. Böylece konunun eksik kalmış kısımlarının tamamlanması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti, ziraî üretim, ziraî eğitim, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık.

DEVELOPMENTS OCCURED IN AGRICULTURE AND RAISING ANIMALS IN REPUBLICAN PERIOD (1923-1950)

Abstract

When the Turkish Republic declared, there were many needs in the field of agriculture and raising of animals as well as in the other fields of public life. When the new Government was established, there made new reforms were realized in agricul-

ture and raising animals. The production of tobacco, olive, cotton, sugar beet, tea, opium, grains, citrus fruits and other products increased. Many studies were carried out on agricultural taxes, agriculture equipment, distributing land to the people who did not have, agricultural education, seasonal workmanship. The country itself met the needs of products in the field of forestry, fishing, number of animals and number of vet, animal diseases and poultry. Agriculture engineers, vets and economists performed academic studies on the issue. With the point of view as a historian, in this study, it is contributed to the literature through examining the Budget sessions of the Turkish Grand Assembly. Therefore, the uncompleted parts of the issue was provided.

Keywords: Turkish Republic, Agricultural production, Agricultural education, Raising animals, Forestry, Fishing.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele döneminden en büyük kayıpla çıkan sektörlerin başında ziraat ve hayvancılık gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu sırada ülkede 10 milyon civarında tahmin edilen nüfusun 6 milyonunun kadın, 4 milyonunun erkek olduğu¹ ve bu nüfusun yüzde 80'inin köylerde yaşadığı tespit edilmiştir². Nüfusun erkek oranındaki düşüklük, yıllarca süren savaşlarda milyonlarca asker kaybetmiş olmanın sonucu idi. Birinci Dünya Savaşı'nda ve Millî Mücadele dönemindeki insan kaybının yaklaşık 2 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir³.

Hayvan varlığında görülen değişiklikler de şöyledir: Birinci Dünya Savaşının başında ülkedeki toplam at sayısı 1.050.000'den savaş sonunda 630.000', katır sayısı 144.000'den 85.000', merkep sayısı 1.373.000'den 825.000'e, deve sayısı da 314.000'den 95.000'e düşmüştür⁴. Millî Mücadele döneminde cephe gerisi hizmetleri sırasında boyunduruğa askerlerin koşulduğu örnekler de görülmüştür⁵.

İnsan ve hayvan sayılarındaki bu kadar büyük bir kayıp, ülkede tarım başta olmak üzere pek çok sektörde işgücü açığının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Cumhuriyet kurulduğunda toprakların ancak yüzde 5'inin işlendiği ve traktör sayısının 220 civarında olduğu, 1.7 milyon olduğu tahmin edilen çiftçi ailesinin yüzde 70'inin sadece karasabanla toprağı sürdüğü görülmektedir⁶. Bunun sonucu olarak ülkenin pek çok bölgesinde gıda sıkıntısı yaşanmıştır.

¹Zeki Bey (Gümüşhane); 27.02.1924, TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2. Dönem), Cilt:6, s.410.

²Suat Bey (Kastamonu); 20.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s.195.

³Oktay YENAL, Cumhuriyetin İktisat Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017 (5. Baskı), s.8.

⁴Alptekin MÜDERRİSOĞLU; Kurtuluş Savaşı Malî Kaynakları, Ankara, 1988, Cilt:1, s.77.

⁵Mehmet EVSİLE; Millî Mücadele Tarihi, Samsun, 2012, s.168.

⁶Oktay YENAL, a.g.e., s.10.

Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele dönemlerinde ziraat, hayvancılık ve ormancılık sektöründe ortaya çıkan büyük kayıplar ve bunun meydana getirdiği sıkıntılar, Cumhuriyet dönemine intikal etmiştir.

1-Ziraî Üretim

a-Tütün

Tütün, Osmanlı döneminden itibaren üretilen ve ticarete konu olan bir ürün olmuştur. Tütünün ilk defa İngiliz, İtalyan, İspanyol gemici ve tacirleri vasıtasıyla 1600 yılı başlarında İstanbul'a getirildiği ve Osmanlı'da ilk tütün tarımının Makedonya'da, Yenice ve Kırcalı'de; Anadolu'da ise Ege Bölgesi'nde Ayasuluk tepelerinde (İzmir-Selçuk ilçesi) yapıldığı bu konudaki çalışmalardan anlaşılmaktadır⁷. Diğer bir tespite göre ise, 1867 yılında tütün üretimi başlamıştır. Yetiştiriciliğe özen gösterilmesi, uygulanan ziraî yöntemler, kaliteyi olumlu etkileyen ekolojik faktörlerin varlığı uzun yıllar dünya pazarlarında Türk tütününün şöhret kazanmasını sağlamıştır⁸.

Tütün gelirlerine 1861 yılından itibaren hükümet tarafından el konulmuş, on yıl sonra devletin borçları karşılığında bankerlere verilmiştir. Bir müddet sonra Duyun u Umumiye İdaresine geçmiş ve 1883 yılında Reji'ye intikal etmiştir⁹. 1925 yılında ise, Reji İdaresine son verilerek tütünle ilgili her türlü düzenleme, İhnisarlar İdaresi'nin yetki alanına alınmıştır. Tütün ve tütün mamulleri ile ilgili düzenlemeler yapmak amacıyla 1924, 1930 ve 1938 yıllarında yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmıştır¹⁰.

Türkiye Cumhuriyeti döneminde de tütünün üretim potansiyeli ve ticarî değeri hakkında incelemeler yapılmıştır. Bu konudaki ilk bilgiler 1926 bütçe görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Hasan Bey tarafından verilmiştir. Buna göre Türkiye'de tütün üretimi, yıllık 50 ilâ 60 milyon kilogramdır. Bunun 15 milyon kilogramı hükümet tarafından satın alınarak iç tüketime verilmektedir. Dörtte üçü ise yurt dışına ihraç edilmektedir. İhracaat faaliyetleri, bazı yabancı firmaların gelip Türkiye'den tütün alarak yurt dışındaki pazarlara götürüp satmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Ticarî anlamda birbirine rakip olan üç firma, tütünü üreticiden çok ucuz fiyatlara almak için anlaşmaktadırlar ve bu durumun üreticilerinin kazancını düşürdüğünden şikâyet edilmektedir¹¹. 1944 yılında Türkiye'de 65 milyon kilogram tütün üretildiği bilinmektedir¹².

1946 yılı itibarı ile Türkiye'de 220.000 aile tarafından, 1.200.000 dekar alanda tütün ekilmekte ve elde edilen üründen 400 milyon lira para kazanılmaktadır¹³.

⁷ Mustafa SEYDİOĞULLARI; "Dünyada ve Türkiye'de Tütünün Tarihçesi, Üretimi, Ticareti ve Temel Politikaları" Tütün ve Tütün Kontrolü, Türk Boraks Derneği Yayını, İstanbul, 2010, Sayı:10, s.6.

⁸ Kerime KARABACAK; "Türkiye'de Tütün Tarımı ve Coğrafi Dağılışı", Coğrafi Bilimler Dergisi, 15 (1), 2017, s.28.

⁹ Gümrük ve Tekel Bakanı Tahsin COŞKAN (Kastamonu); 26.12.1946, TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8. Dönem), Cilt:3, s.585.

¹⁰ Kerime KARABACAK; a.g.makale, s. 28.

¹¹ Maliye Vekili Hasan Bey (Trabzon); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.224.

¹² Raif KARADENİZ (Trabzon) 25.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.172.

¹³ Gümrük ve Tekel Bakanı Tahsin COŞKAN (Kastamonu); 26.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem),

İkinci Dünya Savaşı sırasında dünya ticaretinin daralmasına paralel olarak Türkiye'nin ürettiği tütünü sattığı pazarları kaybetmiştir. Türk tütününün boşalttığı pazarları Virginia tütünü doldurmuştur¹⁴. Hasankeyf'te üretilip Mısır'a ihraç edilen değişik bir tür olan tütün de ihracatçı firmanın Türk tütünü yerine Şam tütününü satmaya başlaması ile Mısır pazarı da kapanmıştır¹⁵. 1948 ve 1949 yıllarında tütün üretiminde rekor seviyede artışlar olmuştur. Ancak ihracatın azalması üzerine elde edilen ürünün fiyatı çok düşmüş, alternatif politikalar üretilmediği için tütün üreticisinin çok para kazanması gereken iki yıl, ciddi kayıpların yaşandığı yıllar olmuştur. Çünkü Türkiye, tütün satıp para kazandığı İngiltere, Almanya ve Orta Avrupa pazarlarını kaybetmiş, buralarda Virginia tütünü ile rekabet edememiştir¹⁶.

b-Zeytin

Zeytin; Anadolu coğrafyasında doğmuş ve binlerce yıldır Akdeniz havzasında, geleneksel bir tarım alanına dönüşmüş bir bitkidir. Zeytinin anavatanı olarak kabul edilen Kuzeybatı Mezopotamya'da zeytin ve zeytinyağı, tarihin çok eski devirlerinden beri önemli bir gıda ve ticarî ürün olarak değerlendirilmiştir¹⁷.

1926 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 30 milyon zeytin ağacı bulunduğu, ancak bu ağaçların her türlü tahribata açık olduğu ve korunmasında güçlükler yaşandığı ifade edilmiştir¹⁸.

Türkiye'de zeytincilik hakkında ilk kanunî düzenleme, 1939 yılında yapılmıştır. 26 Ocak 1939 tarihinde kabul edilen 3573 sayılı "Zeytinciliğin ıslahı ve yabancılarının aşılattırılması hakkında kanun" ile, aşıllı zeytinlerin bakım, tımar ve toplanması ile yabancı zeytinlerin aşılattırılarak ülke ekonomisine kazandırılması hakkında düzenlemeler yapılmıştır¹⁹.

1945 yılında Pendik'ten Hatay'a kadar, zeytin tarımı yapılan bölgelerde 30 milyonu ehlî ve 50 milyonu yabancı olmak üzere toplam 80 milyon zeytin ağacı bulunduğu, bunlardan yılda 30 bin ton zeytinyağı elde ettiği bilinmektedir. Bu rakamlar, Türkiye'nin zeytin ve zeytinyağcılıkta dünyada dördüncü olduğunu göstermektedir. Birinci olan İspanya, dünyada üretilen zeytinyağının yüzde 40'ını, ikinci olan İtalya, yüzde 30'unu, üçüncü olan Yunanistan yüzde 12'sini, dördüncü olan Türkiye de yüzde 4'ünü üretmektedir²⁰.

1936-1942 yılları ortalamalarına göre Balıkesir, İzmir, Aydın, Çanakkale, Bursa, Manisa, Hatay, Muğla, Gaziantep, Kocaeli, İçel, Antalya, Artvin, Mardin, Kastamonu, Sinop, Trabzon ve Zonguldak il ve ilçelerinde, yılda toplam 290.217 ton zeytin; 52.909 ton zeytinyağı üretimi gerçekleşmiştir²¹.

Cilt:3, s.585-586.

¹⁴ Hasan DİNÇER (Afyonkarahisar); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.747-748.

¹⁵ Cemil ALEVLİ (Gaziantep); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.752.

¹⁶ Nuri ÖZSAN (Muğla); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.828.

¹⁷ Türkiye Zeytincilik Sektör Raporu, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayını, 2016, s.59.

¹⁸ Yaşar Bey (Saruhan); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.228.

¹⁹ T.C. Resmî Gazete, 7 Şubat 1939, Sayı:4126, s.11239-11240.

²⁰ Abidin EGE (Denizli); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.501-516.

²¹ Celâl AYBAR; "Türkiye'de Zeytincilik", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:5-6, 1944, s.160.

Zeytinlik alanların bakımındaki eksikler ve bu alanlar üzerindeki tahribat, birkaç defa Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin de gündemine gelmiştir. Bunlardan birinde, zeytinlik alanların iskâna açılmasının ve aşılardan kalan yabancı zeytinlerin ekonomiye verdiği zararlar dile getirilmiştir²². Diğer bir konuşmada, zeytin ağaçlarının budanmasından sonra ağaçların dibinde kalan çalı çırpıların sahipleri tarafından alınarak kışın yakacak olarak kullanılmasından kaynaklanan sıkıntılar ifade edilmiştir. Çünkü çıkarılan kanuna göre, zeytinliklerin tahribini önlemek üzere bu konuda tedbirler alınmıştır. Zeytin ziraati yapan vatandaşlar, daha önce, buldukları köyün muhtarının izni ile bu çalı çırpıyı alıp götürbildikleri halde, yeni düzenlemelerle bu iş için gereken izin, ilçelerdeki ziraat memurundan alınmaktadır. Bu durum da bazı aksaklıklara sebep olmakta ve yakacak olarak kullanılacak parçalar, çürüyüp gitmektedir²³. Zeytinyağının ticareti sırasında tarım kredi kooperatifleri ile tüccar arasında yaşanan sıkıntılar ile²⁴, üretimin az olduğu yıllarda, üreticilerin evlerindeki yağların bile Ticaret Bakanlığı tarafından alınarak, mağdur edildikleri hakkında şikâyetler de dile getirilmiştir²⁵.

c-Pamuk

Pamuk tarımı Akdeniz Bölgesinde Adana, İçel, Hatay, Kahramanmaraş ve Antalya illeri ile Ege Bölgesinde Aydın, Manisa, İzmir, kısmen de Denizli ve Muğla illeri halkının en önemli geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır²⁶. Buralardan başka Çankırı'dan Osmancık'a kadar Kızılırmak vadisinde 1938-1941 yıllarında pamuk üretimi gerçekleştirildiği²⁷; 1943 yılında Diyarbakır'ın bazı kazalarında pamuk ekildiği Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarında yer almıştır²⁸.

Anadolu'da pamuk tarımının çok eski bir geçmişi vardır. Ortaçağda, Bizanslılar devrinde, ekimi artan bu kültür bitkisi, Mezopotamya'dan önce güney illerimize gelmiş ve daha sonra ülkemizin diğer bölgelerinde ekilmeye başlanmıştır. Selçuklu ve Osmanlı döneminde de gelişmesini sürdürmüştür. Ülkemizde pamuk tarımı asıl önemli gelişmesini, 1861 yılında başlayan Amerika Birleşik Devletleri iç savaşından sonra göstermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkan iç savaş sebebi ile, İngilizler ham pamuk ihtiyaçlarını Osmanlı Devleti sınırları içinden karşılamak istemişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ve Mısır'dan getirilen pamuk tohumları Adana, Mersin, Tarsus ve Kırkağaç köylülerine parasız dağıtılmıştır. Bu teşebbüsleri tamamlamak üzere geniş bir öğrenim kampanyası açılmış, pamuk tarımı için gerekli aletler köylüye çok ucuz fiyata satılmıştır. Ayrıca Osmanlı Hükümeti 1862 yılında yayınladığı bir nizamname ile pamuk tarımını teşvik edici ve özendirici bazı tedbirleri yürürlüğe koymuştur. Cumhuriyetin ilanından önce gösterilen bütün bu çabalar sonucu, 1871 yılında ülkemiz pamuk üretimi 51.345 balyaya yani 10.269 tona, 1914 yılında ise 160.000 balyaya yani 32.000 tona ulaşmıştır. Türkiye'de pamuk

²² Salih İNANKUR (İçel); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.861.

²³ Org. İzzettin ÇALIŞLAR (Muğla); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.514.

²⁴ Hayrettin KARAN (Balıkesir), 29.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.497-498.

²⁵ Ticaret Bakanı Cemâl Sait SİRER; 29.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.499.

²⁶ Hamdi KARA; "Türkiye'de Pamuk Üretim Alanları", Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:11, Ankara, 1968, s.71.

²⁷ İsmail Hakkı ALPSAR (Çorum); 29.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.363-364.

²⁸ General Kâzım SEVÜKTEKİN (Diyarbakır); 27.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2, s.288.

tarımı ve özellikle bu ürünü hammadde olarak işleyen sanayi kuruluşlarının gelişmesi, Cumhuriyetin ilânından sonra daha hızlı bir şekilde olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında önemli bir ihraç ürünü olan pamuk üretimine büyük bir önem verilmiştir. Ayrıca Türk halkının giyim ihtiyacını karşılamak üzere yeni iplik ve dokuma fabrikaları devlet eliyle kurulmuş ve bu fabrikaların pamuk ihtiyacı ülkemiz üretimi ile karşılanmıştır. Amerika Birleşik Devletlerinden getirilen pamuk tohumları Adana, Tarsus ve Nazilli gibi önemli pamuk üretim alanlarında kurulan “Devlet Pamuk Üretme ve Islah Çiftlikleri” nde Akdeniz ve Ege bölgeleri iklim şartlarına uygun türler yetiştirilmiş ve köylülere dağıtılmıştır. Ayrıca pamuk üretimini geliştirmek için dış ülkelerle ilişkiler kurulmuş ve öğrenim amacı ile teknik eleman yollanmış, pamuk tarımında kullanılacak makine ve aletlerin ithalinde kolaylıklar sağlanmıştır²⁹.

d-Şekerpancarı

Türkiye'de 150 yıla yakın bir zamanda şekerpancarı bilinmekle birlikte düzenli ve başarılı bir şekilde pancar tarımına ilk olarak Cumhuriyetten sonra 1926 yılında başlanmış, zaman içerisinde çiftçiye yönelik destek sisteminin varlığı ve fabrika sayısındaki hızlı artışa paralel bir gelişme göstererek zirâ faaliyetler içerisinde önemli bir pay almıştır³⁰. Bu dönemde 26 Kasım 1926'da Alpullu, 10Aralık 1926'da Uşak, 20 Ekim 1933'te Eskişehir ve 19 Ekim 1934 tarihinde Turhal Şeker Fabrikaları açılmıştır³¹.

Doğu Karadeniz, Ege ve Akdeniz sahil şeridi hariç Türkiye genelinde ekimi müsait olan şekerpancarı, en fazla Orta Anadolu bölgesinin güney kesiminde yetiştirilmekte olup üretimin yüzde 30'u bu bölgeden sağlanmaktadır³². 1927 yılı itibarıyla 6.700 çiftçi ailesinin toplam 5.000 hektar alanda şekerpancarı ekimi yaptığı ve rekoltenin 35.000 ton olduğu, dekar başına pancar veriminin 872 kilogram, günlük pancar işleme kapasitesinin 1.000 ton, toplam şeker üretiminin 5.200 ton, kişi başına şeker üretiminin 5kilogram olduğu tespit edilmiştir³³. Pancar eken çiftçi adedi 1935 yılında 56.425, 1945 yılında 98.316 olmuştur. Üretilen pancar miktarı 1935 yılında 334.047, 1945 yılında 552.432 ton olmuştur. Elde edilen şeker miktarı ise, 1935 yılında 53.827, 1945 yılında 89.803 tona ulaşmıştır³⁴.

Şekerpancarı ve şeker üretimi konusu zaman zaman Türkiye Büyük Millet Meclisi bütçe görüşmelerinde gündeme gelmiştir. Ekonomi Bakanı Fuat SİRMEN, 1944 yılında şekerin maliyetinin 77-78 kuruş olduğunu³⁵; 1945 yılında, 1 kilogram. şekerin 6,5-7 kilogram pancardan elde edildiğini söylemiştir³⁶. Ayrıca her yüz kilogram pancara bir kilogram şeker prim verildiği ifade edilmiştir³⁷. 1949 yılında Türkiye'de şeker üretiminin şeker pancarından mı şeker kamışından

²⁹ Hamdi KARA a.g.makale s.72-73.

³⁰ Türkiye'de Şeker ve Şekerpancarı Üretiminde Mevcut Durum, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 1997, s.10.

³¹ a.g.e., s.5.

³² a.g.e., s.11.

³³ a.g.e., s.10.

³⁴ 50 Yılda Türk Sanayii, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını, Ankara, 1973, s.28.

³⁵ İktisat Vekili Fuat SİRMEN (Rize); 26.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.342.

³⁶ Ekonomi Bakanı Fuat SİRMEN (Rize); 25.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.389.

³⁷ Ekonomi Bakanı Fuat SİRMEN (Rize); 25.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.389.

mı yapılması gerektiği şeklinde bir tartışma yapılmış, Türkiye'nin tercihinin şeker pancarı olduğu dile getirilmiştir³⁸. Son olarak 1950 yılında, Türkiye'de 800 bin ton şekerpancarı yetiştirildiği, bunun maddî değerinin 50 milyon lira olduğu ifade edilmiştir³⁹.

e-Afyon

Ülkemizde 1933 yılına kadar haşhaş ekimi, afyon üretimi ve ticareti serbest olarak yapılırken, 1933 yılında Uyuşturucu Maddeler İnhisar İdaresi kurularak kontrollü haşhaş ekimi ve üretimine geçilmiş, daha sonra 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kurulmasıyla uyuşturucu maddelerin tekeli Toprak Mahsulleri Ofisi'ne verilmiştir⁴⁰.

Bu konudaki kanunî düzenlemelerin ilki 31 Mayıs 1933 tarih ve 2253 sayılı "Uyuşturucu Maddeler İnhisarı hakkında kanun" ile yapılmıştır⁴¹. Bu kanunla ham afyon ihracı ve tıbbî afyon ile morfin ve sairenin ithali devlet tekeli altına alınmıştır. İkinci düzenleme, 24 Haziran 1938 tarih ve 3491 sayılı "Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu" ile yapılmıştır⁴². Bu kanunla da her türlü üretim, satın alma, ihraç ve diğer işlerin tamamı Toprak Mahsulleri Ofisi'ne devredilmiştir.

Bu düzenlemeler çerçevesinde Tokat, Amasya, Yozgat, Çorum, Malatya, Eskişehir, Afyon, Bilecik, Konya, Burdur, Isparta, Balıkesir, Kütahya ve Aydın vilâyetlerinde haşhaş ekimine izin verilmiştir⁴³. Afyon ürününün tek müşterisinin Toprak Mahsulleri Ofisi oluşundan kaynaklanan bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Ürünün, üreticiden alınan fiyattan dört beş misli fazlasına satıldığı halde, aradaki gelirin üreticiye yansıtılmadığı; bunun da üreticiyi zor duruma düşürdüğü ve ekim alanlarının azalmasına sebep olduğu ifade edilmiştir⁴⁴.

f-Bağcılık

Türkiye, bağ alanı ve üzüm üretiminde dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır. İklim ve yetiştirme şartlarının uygunluğu nedeniyle bağcılık, ülke genelinde birçok üreticinin geçim kaynağını oluşturmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye, bağcılık sektöründe İtalya, Fransa ve İspanya'dan sonra dünyada dördüncü sırada bulunmaktadır⁴⁵. 2012 yılı verilerine göre Türkiye, bağ alanlarında dünya genelinde 5. sırada, üzüm üretiminde ise 6. sırada yer almaktadır⁴⁶.

Türkiye, bağcılıkta dünyada dördüncü olmakla birlikte şarap üretiminde gerilerde kalmıştır. Çünkü bağların bakımında sıkıntılar yaşanmaktadır. İthalatı, Türkiye Ziraî Donatım Kurumu'nun tekelinde bulunan kükürt, göztaşı ve potas gibi maddelerin bağlık alanlara zamanında ulaştırılması mümkün olmamaktadır. Bundan başka filoksera denilen hastalık, bağlara ciddi

³⁸ Hakkı GEDİK (Kütahya); 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.334.

³⁹ Ahmet BOZBAY (Kütahya); 23.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1127.

⁴⁰ 2014 Yılı Haşhaş Sektör Raporu, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara,2015, s.2.

⁴¹ T.C. Resmî Gazete, 8 Haziran 1933, Sayı:2422, s.2649-2650.

⁴² T.C. Resmî Gazete, 13 Temmuz 1938, Sayı:3658, s.12250-12252.

⁴³ Suat YURTKORU (Afyonkarahisar); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.540-541.

⁴⁴ Hasan DİNÇER (Afyonkarahisar); 28.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.706-710.

⁴⁵ Hasan DİNÇER (Afyonkarahisar); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.748.

⁴⁶ Arif SEMERCİ-Tuğçe KIZILTUĞ-Ahmet Duran ÇELİK-Mehmet Ali KİRACI; "Türkiye Bağcılığının Genel Durumu", Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2), 2015, s.42.

tahribat yapmaktadır⁴⁷. Asmanın kök ve yapraklarına yerleşen bu zararlı, zamanla bağlardaki sürgünlerde durgunluk, asmada zayıflık, yapraklarda küçülmeler ve sararmalara sebep olur. Fidanlar birkaç yıl içinde kurur.

Şarap için en mükemmel olan çeşit olan Papaskarası üzümünün Kırklareli'nde bol miktarda yetiştiği⁴⁸ ve 100 kg. üzümünden 60 litre şarap⁴⁹ çıkmasına rağmen gerekli tedbirlerin alınmaması yüzünden şarap üretimi, üzüm üretimi kadar olmamıştır. Bunun sonucunda şarabın litresi Fransa'da 15, İtalya'da 12 kuruşa mal edilirken, Türkiye'de 25-30 kuruşa yükselmiştir⁵⁰.

g-Hububat

Hububat ekimi, Türkiye'de önemli bir yer tutmaktadır. 1949 yılı itibarıyla 7 milyon hektar alanda hububat ekimi yapılmıştır⁵¹. 1944 yılında ziraî gelir içinde buğdayın payı yüzde 40 olmuştur. Bu yılda toplam 3.451.287.000 lira olan ziraî gelirin 824.700.000 lirası buğday üretiminden elde edilmiştir⁵².

1942-1943 yılında bazı bölgelerde devlet hesabına hububat ekimi yaptırılmıştır. Yaklaşık 350.000 dönüm alanda ekim yapılarak arpa, yulaf, buğday ve çavdar olmak üzere 47.169 ton hububat elde edilmiştir⁵³. 1944 yılında da hükümet eliyle Mardin'de yaptırılan buğday ekiminden 35-40 bin ton mahsul elde edilmiştir⁵⁴.

1947 yılında Kocaeli bölgesinde, "Cumhuriyet Buğdayı" denilen bir tür yetiştirilmiştir⁵⁵. 1950 yılı itibarıyla, yılda 70-80 bin ton kuru fasulye üretildiği ve bunun 70 bin tonunun yurt içinde tüketildiği tespit edilmiştir⁵⁶.

h-Narenciye (Turunçgil)

Kökeni Güneydoğu Asya olan turunçgillerin, çağdaş anlamda üretimi 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve hızla yayılmıştır. Turunçgil yetiştiriciliği dünyada 40 derece kuzey enlemi ile 40 derece güney enlemi arasında yapılmaktadır. Ülkemizde turunçgil yetiştiriciliği Cumhuriyetten sonra hızla gelişmiştir. Türkiye turunçgil yetiştiriciliği için ekolojik şartlar açısından oldukça uygundur. Yetiştirilen çeşitlerin büyük bir kısmı İtalya üzerinden gelmiştir.

⁴⁷ Ali Rıza KIRSEVER (Çanakkale); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.629.

⁴⁸ Dr. Fuat UMay (Kırklareli); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.749.

⁴⁹ Ali Rıza KIRSEVER (Çanakkale); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.750.

⁵⁰ Hasan DİNÇER (Afyonkarahisar); 27.12.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.833.

⁵¹ Hasan POLATKAN (Eskişehir); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.854.

⁵² Tarım Bakanı Faik KURDOĞLU (Manisa); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.639.

⁵³ Ziraat Vekili Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.405.

⁵⁴ Ali Rıza ESEN (Siirt); 30.12.1947, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.365.

⁵⁵ Abidin EÇEL (Denizli); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.774.

⁵⁶ Ekonomi ve Ticaret Bakanı Vedat DİCLELİ (Diyarbakır); 22.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1051.

Ağırlıklı olarak Adana, Mersin, Hatay, Antalya, Muğla'da portakal, mandalina, limon, greyfurt ve turunç üretimi yapılmaktadır⁵⁷.

1936 yılında narenciye üretiminin Türkiye için gelecekte önemli bir servet kaynağı olacağı⁵⁸;1940 yılında ise, Türkiye'de üretilen 150 milyon kilogram portakalın 80 milyon kilogramının Hatay'da elde edildiği, tedbir alınrsa bu rakamın 500 milyon kilograama çıkabileceği tespitleri yapılmıştır⁵⁹.

i-Çay

Türkiye'de çay üretimi 1917 yılında Rize'de başlamıştır. 1940 yılında çıkartılan 3788 Sayılı Çay Kanunu ile çay üretimi yaygınlaşmıştır⁶⁰. Cumhuriyet döneminde de konu ciddiyetle ele alınmış ve 1936 yılında 500.000 fidan dağıtılmak suretiyle çay üretimi desteklenmiştir⁶¹.

1945 yılında çay ekilen alanlar 20.000 dekara ulaşmıştır. Ancak üretilen çay yaprağının işlenmesinde sıkıntılar yaşanmış; İngiltere'den getirilen tezgâhlarla çay fabrikası kurulmaya başlanmıştır⁶². Daha sonraki yıllarda çay ekim alanları 24.000 dekara ulaşmıştır. 1946 yılında 92 ton çay elde edilmiştir ki bu rakamın ülke ihtiyacının ancak 1/3'i olduğu tespit edilmiştir⁶³.

j-Diğer Ürünler

Bunlardan başka Amasya'da bamyaya ve elma⁶⁴, İskilip'te meyva⁶⁵, Samsun'un Kızılırmak deltasında (Bafra ve Alaçam); Yeşilirmak deltasında (Çarşamba ve Terme) sebze⁶⁶, Kastamonu'da kendir⁶⁷, Niğde'de Amasya elması yetiştirildiği görülmektedir⁶⁸. Aydın'da 450.000 nüfusun incir üreticisi olduğu⁶⁹, ülkenin değişik bölgelerinde soya⁷⁰ ve kibrit üretimi için kavak yetiştirildiği de bilinmektedir⁷¹.

2-Ziraî Vergiler

Ziraî vergilerin ilki olan âşar, gayri safî tarım üretimi üzerinden alınmakta olan bir vergiydi. Arapça'da onda bir anlamına gelen öşr-öşür kelimesinden kaynaklanmasına rağmen dönemlere

⁵⁷ "Türkiye'de Turunçgil Üretimi, Dış Ticareti ve Sorunları" TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayını, 2014.

⁵⁸ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.279.

⁵⁹ Hamdi SELÇUK (Hatay); 28.05.1940, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:11, s.336.

⁶⁰ "Türkiye'de Çay Tarımı", Milliyet, 19 Ekim 2014.

⁶¹ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.279.

⁶² Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 28.05.1945, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:7, s.456.

⁶³ Dr. Fahri KURTULUŞ (Rize); 26.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.578.

⁶⁴ İktisat Vekili Rahmi Bey (İzmir); 24.05.1928, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:3, s.249.

⁶⁵ İsmail Kemâl ALPSAR (Çorum); 25.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s.372.

⁶⁶ Cemil BİLSEL (Samsun); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.392.

⁶⁷ Baki TÜMTÜRK (Kastamonu); 29.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.662.

⁶⁸ İbrahim Refik SOYER (Niğde); 20.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.907.

⁶⁹ Nuri GÖKTEPE (Aydın) 27.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.333.

⁷⁰ Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.531.

⁷¹ Dr. Aziz URAS (Mardin); 23.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1097.

ve ürün türlerine göre onda birden farklı alındığı alanlar olmuştur. Meselâ 1919 yılında âşar yüzde 12 oranında alınmakta idi. Âşar, esas olarak aynı bir vergiydi, fakat verginin para olarak ödenmesi usûlü de uygulanmıştır. Âşarın tarım üzerinde ağır ve olumsuz bir yük oluşturması yalnız mahiyetinden değil, tahsil sisteminden ileri gelmekte idi. Zira âşar, devlet memurları eliyle değil, mültezimler marifetiyle toplanmakta idi ve dolayısıyla üreticiler üzerinde kurulan baskı yoğunlaşmakta idi⁷². Cumhuriyet döneminde, yoksul halkın üzerinde büyük bir yük olan âşarın kaldırılması hususu, ilk olarak İzmir İktisat Kongresi'nde ele alınarak âşar vergisinin kaldırılmasına karar verilmiş ve 17 Şubat 1925 tarihinde 552 sayılı kanunla kaldırılmıştır⁷³. Tahıl ürünlerinden âşar alındığı gibi sebze ve sair bağ, bahçe ürünleri ve meyvedan da göğeri denilen sebze öşrü alındığı bilinmektedir⁷⁴.

Âşar konusundaki sıkıntılar Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine de gelmiştir. 1924 yılında Gaziantep milletvekili Ali Cenânî Bey, Türk çiftçisinin şikâyetinin âşardan değil, toplanma usûlünden olduğunu ifade etmiştir⁷⁵. Çünkü âşar vergisi, Maliye Bakanlığı memurları tarafından değil, mültezimler tarafından toplanmaktadır. 1924 yılı itibarıyla toplam 37 milyon lira olan vergi tahsilâtının 20 milyon lirası âşardan alınmaktadır⁷⁶. Bununla birlikte âşarın malî sebeplerden dolayı değil; idarî ve ictimai sebeplerden dolayı kaldırıldığı anlaşılmaktadır⁷⁷. Âşar'ın yerine, bu verginin kaldırılması ile devlet hazinesinin uğrayacak olduğu gelir kaybını önlemek veya azaltmak için, üretildiği yerden altmış kilometre öteye taşınan öşre tabi mahsullerden, un, bulgur gibi gıda maddelerinden ve yaş meyva ve sebzelerden mahallindeki fiyatının yüzde onu nispetinde alınacak yeni bir vergi konulmuştur⁷⁸. Ancak bu yeni verginin, üreticilere, önceden tahsil edilen âşardan daha fazla yük getirdiği eleştirilmiştir⁷⁹.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, devletin artan harcamalarını karşılamak üzere 26 Nisan 1944 tarih ve 4553 sayılı "Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu" yürürlüğe girmiştir⁸⁰. Bu kanunun yürürlükte kaldığı süre içinde tahsil edilen toprak mahsulleri vergisi yekûnu 233.5 milyon Türk Lirası olmuş⁸¹; 4480 sayı ve 23 Ocak 1946 tarihinde kabul edilen Toprak Vergisi Kanununun Kaldırılması Hakkında Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır⁸².

⁷² Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayını, İstanbul, 1980, s.596.

⁷³ İbrahim İNCİ; "1923 - 1960 Döneminde Türkiye'de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler", Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi, Yıl: 2009, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 115-116.

⁷⁴ Emin Bey (Eskişehir); 16.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s. 101.

⁷⁵ Ali Cenânî Bey (Gaziantep); 20.02.1924, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:6, s.182.

⁷⁶ Saracoğlu Şükrü Bey (İzmir); 25.02.1924, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:6, s.332.

⁷⁷ Maliye Vekili Mustafa Abdülhalık Bey (Çankırı); 15.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s.99.

⁷⁸ İbrahim İNCİ; a.g.makale, s.116.

⁷⁹ Vehbi Bey (Karesi); 19.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.294.

⁸⁰ T.C. Resmî Gazete, 28 Nisan 1944, Sayı:5693, s.6810-6815.

⁸¹ İbrahim İNCİ; a.g.makale, s. 118.

⁸² T.C. Resmî Gazete, 26 Ocak 1946, Sayı:6216, s.10021-10022.

3-Ziraat Aletleri

Ziraî faaliyetlerde karasaban, pulluk ve traktör kullanılmıştır. 1936 yılı itibarı ile nüfusun 17 milyon; bunun 10 milyonunun çiftçi olduğu, ülkede 1 milyon karasaban ve 200.000 pulluk bulunduğu görülmektedir⁸³. Ancak bu aletlerin verimli olmadığı, tahta saban, tahta tırmık, tahta sürgü kullanılması, el ile ekim ve ziraat ilâçlarının bulunmamasının üretimi düşürdüğü dile getirilmiştir⁸⁴. Karasabanla pulluk kullanılması mukayese edilerek, karasabanla 1'e 5, pullukla 1'e 10 ürün alındığı ifade edilmiştir⁸⁵. 1947 yılına gelindiği zaman, ülkede 3 milyon çiftçi ailesi olduğu, 400.000 çeşitli pulluk ve 2,5 milyon karasaban bulunduğu şeklindeki bir istatistik bilgi paylaşılmıştır⁸⁶.

1948 yılında Tarım Bakanı, Marshall Plâni ile Amerika Birleşik Devletleri'nden 85 milyon liralık traktör ile ziraat alet ve makineleri alınacağını açıklamıştır⁸⁷. Bu sayede, son 25- 30 yılda ülkeye giren traktör sayısı 300, 500 adetle sınırlı kalmış iken⁸⁸, bu sayı 1949 yılında 3.000, 1949 yılında ise 3.500'e yükselmiştir⁸⁹. 1950 yılında yeni alınanlarla birlikte, ülkedeki traktör sayısı 6.000'e ulaşmıştır⁹⁰. Aynı yıl içinde ülkede, 50.000 pulluk yapılarak dağıtımı sağlanmıştır⁹¹.

4-Topraksız Çiftçiye Toprak Dağıtılması

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren toprak sahibi olmayan çiftçilerin durumları ile, Çifteler ve Çukurova çiftliklerinden toprağı olmayan çiftçilerin istifadelerinin sağlanması konuları gündeme gelmeye başlamıştır⁹². Maliye Bakanı Saracoğlu Şükrü Bey, 1930 yılında, köylünün cumhuriyet rejimi sayesinde, tabii hakkı olan topraklarına sahip olmaya başladığını ifade etmiştir⁹³. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Bey ise, 1930 yılı itibarıyla 40.300 köyden 1500'ünün halkının topraksız olduğunu, şehirlerde de bir bu kadar topraksız çiftçi ailesi bulunduğunu, toprağı yetersiz olan çiftçi sayısının da 300 bine ulaştığını ifade etmiştir⁹⁴. Büyük arazilerin bölünüp topraksız çiftçilere dağıtılması konusu 1933 yılından itibaren gündeme gelerek, bu konuda lehte⁹⁵ ve aleyhte⁹⁶ görüşler dile getirilmiştir. 1942 yılına gelindiğinde bazı çiftçilerin hâlâ topraksız olduğu konusunda şikâyetler devam etmiştir⁹⁷.

⁸³ Besim ATALAY (Kütahya); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.276.

⁸⁴ Ziraat Vekili Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 27.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2, s.299.

⁸⁵ İbrahim TURAN (Kırşehir); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.522.

⁸⁶ Hasan POLATKAN (Eskişehir); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.761.

⁸⁷ Tarım Bakanı Tahsin COŞKAN (Kastamonu); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.786.

⁸⁸ Adnan MENDERES (Kütahya); 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.301.

⁸⁹ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.884.

⁹⁰ Mehmet Kâmil BORAN (Mardin); 23.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1122.

⁹¹ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1161.

⁹² 15.04.1925, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:18, s.246-50.

⁹³ Maliye Vekili Saracoğlu Şükrü Bey (İzmir); 17.05.1930, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:19, s.82.

⁹⁴ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (Muğla); 19.05.1930, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:19, s.138.

⁹⁵ Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (Muğla); 16.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s.107.

⁹⁶ Emin Bey (Eskişehir); 16.05.1933, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:15, s.106-107.

⁹⁷ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 27.05.1942, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:25, s.353.

Diğer taraftan yurdumuzun birçok yerlerinde bomboş ve terk edilmiş halde bulunan topraklardan gerektiği şekilde istifade edilebilmesi için bir an önce bir toprak kanununun çıkartılması talepleri gelmeye başlamıştır⁹⁸. Bu taleplerin sonucunda 11 Haziran 1945 tarih ve 4753 sayılı “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu”, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun ilgili maddelerine göre,

- a- Devletin hüküm ve tasarrufu veya özel mülkiyeti altında bulunup kamu işlerinde kullanılmayan arazi,
- b- Bir veya birkaç köy, kasaba veya şehrin orta malı olan arazinin ihtiyaçtan fazla olduğu Tarım Bakanlığı’nca belirtilen arazi,
- c- Sahibi bulunmayan arazi,
- d- Devletçe kurutulan sahipsiz bataklıklardan kazanılacak arazi,
- e- Göllerin kurutulması ve nehirlerin doldurulmasıyla elde edilecek arazi,
- f- Bu kanun hükümlerine göre kamulaştırılacak arazi, hiç arazisi olmayan, arazisi yetmeyen ve göçmen çiftçilere verilecektir⁹⁹.

Toprak Genel Müdürlüğü tarafından 1949 yılına kadar 370 bin dekar arazi, 5100 aileye dağıtılmıştır¹⁰⁰.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’na ve uygulamasına büyük toprak sahibi milletvekilleri tarafından büyük bir direnç gösterilmiş, bu yüzden uygulamada gecikmeler olmuştur. Hattâ bu uygulamanın çok önemli siyasî sonuçları da olmuştur ki bu konulardaki gelişmeler, uzmanlar tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir¹⁰¹.

Bazı bölgelerde geniş ziraat arazisinin boş durmasına karşılık bazı bölgelerde de toprak darlığı vardır. Karadeniz bölgesi halkının ormanları açılarak elde ettikleri topraklarda ziraî faaliyetler yaptıkları görülmektedir¹⁰². Bunlara ilâve olarak köylerin çoğunda tarlaların sınırları tam olarak çizilmediği için, köylüler arasında toprak kavgaları yaşanmaktadır¹⁰³. Çünkü ülkenin pek çok bölgesinde kadastro çalışmaları tamamlanmamıştır. 1947 yılı itibarıyla 16 il ve 8 ilçe merkezinden 315 müstakil köy ve çiftliklerde kadastro çalışmaları tamamlanmış; 39 il ve bunlara bağlı ilçelerde ise bu çalışmalara henüz başlanmamıştır¹⁰⁴.

5-Ziraî Eğitim

Osmanlı devrinde açılan Halkalı Ziraat Mekteb-i Âlîsi, Bursa Ziraat Meslek Lisesi ve Adana, Ankara, Hama, Sivas ve Kastamonu’da açılan orta seviyeli ziraat okulları cumhuriyetin ilk yıl-

⁹⁸Ziya KARAMURSAL (İstanbul); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.376.

⁹⁹T.C. Resmî Gazete, 15 Haziran 1945, Sayı:6032, s.8893-8897.

¹⁰⁰Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.889.

¹⁰¹Yahya S. TEZEL; Cumhuriyet Döneminin İktisadî Tarihi (1923-1950), Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul, 2015, s.460-466.

¹⁰²Suphi BATUR (Sinop); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD(8. Dönem), Cilt:16, s.862.

¹⁰³İlhan OLGUN (Yozgat); 24.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.557.

¹⁰⁴Adalet Bakanı Şinasi DEVRİN (Zonguldak); 27.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.462.

larında hizmet vermişlerdir. 5 Temmuz 1927 tarih ve 1109 sayılı “Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Âli Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının İslahına Ait Kanun”la Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü ve İstanbul’da Orman Mektebi açılarak ziraî eğitim faaliyetlerine başlamıştır¹⁰⁵. Ziraî eğitimi yaygınlaştırmak üzere Konya, Aksaray, Yerköy, Samsun ve Amasya’da çiftlikler kurulmaya başlanmıştır¹⁰⁶.

Bununla birlikte ziraî eğitim konusundaki eksiklikler de Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine gelmiştir. Bunlardan ilki 1932 yılında Kocaeli milletvekili Sırrı Bey’dir ki şu hususlara dikkat çekmiştir¹⁰⁷: “Ziraat müdürleri köylüye hiçbir sanayi-i ziraiyeye dair malûmat öğretmemiştir. Hiçbir seyyar muallim göndermemiştir. İhracaat mallarımız standardize edilmemiştir.” İzmir milletvekili Hüsnü Bey de Ziraat Okulu mezunlarının mesleklerini yapmayıp başka kurumlara geçmelerinin ziraî eğitimde boşluklar meydana getirdiğini ifade etmiştir¹⁰⁸. İstanbul milletvekili General Kâzım KARABEKİR de, öğretmenlerin ve diğer yüksek okul mezunlarının iki sene köylere gönderilerek meslekleri ile ilgili staj yaptırılmasını; bunun için de köylerde bu personelin kalabileceği pansiyonların açılması gerektiğini ifade etmiştir¹⁰⁹. Silâh altındaki askerlerin, askerî eğitimlerine hanel getirmemek şartıyla ziraî konularda eğitim verilerek, askerden döndüklerinde çevresine katkı yapması konuları üzerinde de durulmuştur¹¹⁰.

Ziraat okullarında yabancı uzmanlar da istihdam edilmişlerdir ki bunların 27’si profesör, 26’sı doçent, 6’sı lektör, 14’ü şef, 22’si başasistan, 9’u birinci asistan, 26’sı ikinci asistan unvanlarını taşıdıkları Tarım Bakanı tarafından açıklanmıştır¹¹¹.

6-Ziraî Krediler

Çiftçinin finansman konusunda yaşadığı sıkıntılar da dile getirilmiştir. 1927 yılında çiftçinin ihtiyacı olan parayı bulabilmek için muhtekirlerin eline düştüğü, bunu önlemek için Ziraat Bankası’nın çiftçilere daha fazla imkân vermesi gerektiği ifade edilmiştir¹¹². Daha sonraki yıllarda Ziraî Kredi Kooperatiflerinin çiftçiye kredi verirken formaliteleri azaltması, çiftçiye güvenli bir kredi imkânı sağlaması ve geri ödemelerin de çiftçinin ödeme kudretiyle orantılı olması gerektiği talep edilmiştir¹¹³. Bunlara karşılık ülkede 4500 köyün bağlı bulunduğu ve 154 bin ortağı olan 531 tane kredi kooperatifi bulunduğu ifade edilmiştir¹¹⁴.

¹⁰⁵ Sevtap KADIOĞLU; “Osmanlı Döneminde Türkiye’de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnamesi”, Kutadgubilig, Sayı: 8, 2005, s. 239-257.

¹⁰⁶ Ziraat Vekili Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.406.

¹⁰⁷ Sırrı Bey (Kocaeli); 23.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s. 289.

¹⁰⁸ Hüsnü Bey (İzmir); 21.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s. 261.

¹⁰⁹ General Kâzım KARABEKİR (İstanbul); 22.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s. 156-157.

¹¹⁰ Millî Müdafaa Vekili Zekâi Bey (Diyarbakır); 18.07.1934, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:3, s.189.

¹¹¹ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 28.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s.377.

¹¹² İlyas Sami Bey (Muş); 10.04.1927, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:31, s.34.

¹¹³ Recep Bey (Kütahya); 21.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s.215.

¹¹⁴ Haldun SARHAN (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.524-525.

Bu imkânlarla rağmen 1945 yılına gelindiğinde hâlâ çiftçinin yeteri kadar kredi desteği alamadığı, bunun için bir ziraî kredi kanunu çıkartılması teklif edilmiştir¹¹⁵. Tarım Bakanı ise, köylünün ekonomik durumunu düzelterek olan yapının kooperatifler olacağını ve bu konuda çalışmaların devam ettiğini bildirmiştir¹¹⁶. 1946 yılında Ziraat Bankası'nın çiftçiye borçlandırma yoluyla 47 milyon lira, Tarım Kooperatiflerinin 21 milyon lira, Satış Kooperatiflerinin 20 milyon lira olmak üzere toplam 88 milyon lira kredi desteği sağladığı bilinmektedir¹¹⁷.

Bu konuda yaşanan bir sıkıntı da İkinci Dünya Savaşı yıllarında tarıma ve kalkınmaya harcanacak paraların savunma amaçlı tahkimat yapılmasına gittiği, böylece bu alanlarda kredi eksikliği ortaya çıktığı hususu olmuştur¹¹⁸. Çiftçilerin kredi ihtiyaçlarının belli bir oranda çözülmesine karşılık hayvancılık alanında çalışan köylülerin kredi ihtiyaçlarının devam ettiği görülmektedir¹¹⁹.

7-Ziraat İşçiliği ve Mevsimlik İşçilik

Ziraî üretimdeki sıkıntılardan birinin de, çalıştıracak yeterli işçi bulunamaması konusu olmuştur. Kadın ve erkek işçi tedariki için köylerden ve icap eden yerlerden dört saatlik mesafeye kadar, ücretleri ödenmek suretiyle tarım işçisi çalıştırılabilmesi için kanunî düzenlemeler yapılması talep edilmiştir¹²⁰. Ziraat işçiliğinin bir meslek haline getirilmesi de teklif edilmiştir. Normal zamanlarda yeterli eleman bulunamadığı gibi, kıtlık yaşanan yıllarda ziraat işçilerinin geçim sıkıntısı çektikleri ifade edilerek bu işin bir meslek haline getirilmesi, böylece bu alanda yaşanan sıkıntıların ortadan kaldırılması istenmiştir¹²¹.

Yılın belli zamanlarında iş imkânı olmayan yerlerinden başka yerlere gidip, sezon sonunda dönem mevsimlik işler konusu da gündeme gelmiştir¹²²: "... memlekette bir de sezon işçisi davası vardır, yani mevsim işçiliği meselesi... Orta Anadolu'dan garbî Anadolu'ya, cenubî Anadolu'ya, Adana mıntıkasına çok miktarda ziraat işçisi gider. Bunlar gittikleri yerlerde ziraatte çalışırlar. Bunlar işi bitince, mevsim sonunda memleketlerine dönerler. Bunların çalıştıkları yerlerde çok defa ibtidaî şartlar altında yaşamaya mecburdurlar... Bilhassa işverenlerle mevsim işçilerinin münasebetlerini tanzim etmek ve bunların mevsimlik göçleri esnasında kolaylık görmelerini sağlamak, işverenlerle işçiler arasındaki münasebetleri kanunî hükümlere bağlayarak tanzim etmek mecburiyetinde olduğumuzu düşünüyorum." Mevsimlik işçilerin, gittikleri yerlerde yaşadıkları konaklama, gıda ve diğer günlük ihtiyaçları konusunda da örnekler verilmiştir¹²³. Bu konu daha önce bir makalemizde de ele alınarak ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir¹²⁴.

¹¹⁵ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 29.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.472.

¹¹⁶ Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.525.

¹¹⁷ Abdullah YAĞCIOĞLU (Maraş); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.605-606.

¹¹⁸ Sedat PEK (Kocaeli); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.633.

¹¹⁹ Ziya Ersin CEZAROĞLU (Tekirdağ); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1156.

¹²⁰ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 27.05.1942, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:25, s.354.

¹²¹ Selâhattin BATU (Çanakkale); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.550.

¹²² Selâhattin BATU (Çanakkale); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.550.

¹²³ Besim ATALAY (Kütahya); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.550-551

¹²⁴ Mehmet EVSİLE; "Cumhuriyet Döneminde (1930-1960) Anadolu'da İşgücü Göç Hareketleri", Kesit

8-Ziraî Üretimin Düşmesi

a-Köylü Nüfusun Şehirlere Gitmesi

Köylerden, çalışmak için şehirlere gelen vatandaşların ayrılmasıyla ziraî üretimin düşmeye başladığı görülmektedir. Bu konu ilk olarak 1940 yılında dile getirilmiş, Ankara ve diğer şehirlerdeki devlet dairelerinde odacılık, hamallık gibi işler yapmak için köylü vatandaşların şehirlere akın ettiği ifade edilmiştir. Çünkü bu insanlar, köylerde geçim sıkıntısı çekmektedirler ve şehirlere gitmek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Ziraî üretimin düşürülmemesi için köylülerin köylerde kalkındırılması gerektiği, böylece şehirlere gitmek mecburiyetinde bırakılmamaları istenmiştir¹²⁵. Aydın ve bilgili insanların köylere gönderilerek oralardaki vatandaşların da aydınlatılması ve büyük şehirlere göçün tersine çevrilmesi talep edilmiştir¹²⁶.

Ülkedeki sanayileşme faaliyetlerine paralel olarak fabrika işçilerinin köylerden getirilmesi de dikkat çekmektedir. Ziraat işlerinin plânlı bir şekilde düzene sokulmadan yapılan bu göçün doğru olmadığı görülmektedir. Sadece köylerdeki geçim darlığı, topraksızlık, safahat ve şehirlerdeki konfor ve yaşama kolaylıkları gerekçeleriyle köylerden şehirlere göçün sağlıklı sonuçlar vermeyeceği ifade edilmiştir¹²⁷.

b-Hastalıklarla Mücadele, Tohumluk ve Olumsuz İklim Şartları

Ziraî üretimin artmamasının, hattâ geçen zaman içerisinde düşmesinin başka sebepleri de vardır. Hayvanların ıslahı, hayvan hastalıkları ile mücadele, tohumların ıslahı, ormanların muhafaza ve inkişafı konularındaki çalışmaların ziraî üretimi artıracakları dile getirilmiştir¹²⁸. Köylünün kendi başına bırakılmayarak bir üretim seferberliği yapılması teklif edilerek¹²⁹, böylece ziraî üretimin kendimize yetecek dereceye çıkartılması talep edilmiştir¹³⁰. Bütün bunlara rağmen, ziraî, iktisadî ve sınaî alanda alınan tedbirlerin yetersizliği dolayısıyla ziraî üretimin ülke için yeterli bir seviyeye gelemediği tespitleri yapılmıştır¹³¹. Özellikle meyva üretiminde tespit edilen hastalıkların tedavisi için yurt dışından getirilmesi gereken ilaçların eksik olduğu için üretimin düştüğü yerler olmuştur¹³². İklim şartları, sel ve kuraklık yüzünden ülkenin çeşitli bölgelerinde zaman zaman üretim düşüşleri yaşandığı da görülmüştür¹³³. 1949 yılında 30 ilde yaşanan kuraklığın meydana getirdiği sıkıntılar¹³⁴ ve 1950 yılında güney illerindeki don afetinin narenciye üretimini yüzde 50 oranında düşürdüğü ifade edilmiştir¹³⁵. Türkiye'nin tarihî realite itibarıyla

Akademi Dergisi, Yıl:2, Sayı:4, Haziran 2016, s.1-8.

¹²⁵ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 28.05.1940, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:11, s.337.

¹²⁶ General Kâzım KARABEKİR (İstanbul); 24.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2, s. 171.

¹²⁷ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.384.

¹²⁸ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 28.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.257.

¹²⁹ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1942, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:25, s.357.

¹³⁰ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 27.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2, s.284.

¹³¹ Ahmet OĞUZ (Eskişehir); 26.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.357.

¹³² Sami ERKMAN (Tunceli); 29.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.355.

¹³³ Ticaret Vekili Mümtaz ÖKMEN (Ankara); 27.05.1942, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:25, s.349.

¹³⁴ Necmeddin Sahir SILAN (Tunceli) 22.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1001.

¹³⁵ Dr. Ali MENTEŞOĞLU (İçel) 22.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1008.

bir köylü memleketi olduğu¹³⁶ ve 60 milyon nüfusu besleyecek kapasitesi olduğu halde 20 milyon doyumamadığı ifade edilmiştir¹³⁷.

Hububat üretimi 1938'de 8.353.032 tondan 1947 yılında 6.000.000 tona; pamuk üretimi 1938 yılında 66.300 tondan 1946 yılında 49.027 tona düşmüştür¹³⁸. Zeytinyağı üretimi 1937-1941 yılları arasında yıllık ortalama 57.000 ton iken, 1942-1946 yılları arasında yıllık ortalama 30.000 tona, yaş meyve üretimi 1937-1947 yılları arasında yıllık ortalama yüzde 25 ilâ yüzde 40 oranında azalmıştır¹³⁹.

Tohumluk konusunda yaşanan sıkıntıların çözümü için Tarım Bakanlığı bazı tedbirler almıştır. Buna göre,

1-Herhangi bir sebeple tohuma muhtaç, miktar itibarıyla yeter tohumu bulunmayan çiftçiye, yetecek derecede tohum tedarik edip ulaştırmak.

2-Ülkemizdeki çeşitli kültür bitkilerinin tohumlarını ıslah etmek.

3-Ülkede kullanılmakta olan her çeşit tohumun tarlaya, mümkün olduğu kadar temiz ve hastaliksiz olarak atılmasını temin etmek gibi politikalar uygulanmaya çalışılmıştır¹⁴⁰.

Ziraî üretimin artırılması için memlekette iklime uygun tohum yetiştirilmesi, bunlar üzerinde tecrübeler yapılması, hayvanların ıslahı, haşerat hastalıklarının tespiti ve bunlarla mücadele işleri, hangi iklimde nasıl ve hangi mahsulün en iyi yetişeceğinin tespiti ve bunlar üzerinde etütler yapılması istenerek¹⁴¹, hammaddesi ülkemizde yetişen ürünlere dayalı sanayi kollarının geliştirilmesi teklif edilmiştir¹⁴². Bu konu ile ilgili olarak ziraî üretimin mevcut sanayi tesisleri ile bağlantısı olmadığı, halbuki uçak fabrikası ile Karabük Demir Çelik fabrikalarında ziraat aletlerinin yapılabileceğine dikkat çekilmiştir¹⁴³. Ziraî ürünlerin değer kazanmasının bir şartının da nakliye imkânları olduğu açıklanmıştır¹⁴⁴.

c-Gübrenin Yakacak Olarak Kullanılması

Özellikle Doğu Anadolu bölgesinde yakacak yokluğundan dolayı hayvan gübresinin tezek olarak kullanılması, ziraî üretimi olumsuz etkilemiştir. 1945 yılında ülkede yakılan tezek miktarı 4 milyon ton olmuştur¹⁴⁵. 1946 yılında Zonguldak ve Samsun'dan gelen kömür ve odunun ihtiyacın ancak yüzde 30'unu karşıladığı Erzurum'da yakıt ihtiyacının geri kalan kısmı tezek

¹³⁶ Ziraat Vekili Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.404.

¹³⁷ Suphi BATUR (Sinop) 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.862.

¹³⁸ Hasan POLATKAN (Eskişehir) 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.762.

¹³⁹ Hakkı GEDİK (Kütahya) 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.334.

¹⁴⁰ Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 28.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.449.

¹⁴¹ Kasım GÜLEK (Bilecik) 27.12.1942, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:25, s.355.

¹⁴² İktisat Vekili Celâl BAYAR (İzmir) 28.05.1937, TBMM, TBMM ZC(5. Dönem), Cilt:18, s.361.

¹⁴³ Ali Rıza ARI (İstanbul) 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1154.

¹⁴⁴ Adnan MENDERES (Kütahya) 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.301.

¹⁴⁵ İsmail SABUNCU (Giresun) 25.10.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s.371.

yakarak karşılanmıştır¹⁴⁶. Hattâ 1950 yılında Kars ve ilçelerinde linyit kömürünün tonu 30-35 lira olduğu halde tezeğin tonu 70-80 lira arasında satılmıştır¹⁴⁷.

d-Ekilen Arazi Miktarı ve Tarımda Çalışan Nüfus

Ziraî üretimin düşük oluşunun başka sebepleri de dile getirilmiştir. 1941 yılı itibarı ile ülke topraklarının ancak yüzde 10'unun sürülebildiği¹⁴⁸, topraklarımızın yüzde 58'inin mera olduğu ve ziraî üretimin ancak 1'e 8 oranında verimli olduğu açıklanmıştır¹⁴⁹.

1946 yılında ekilen arazinin 120 milyon dönüm olduğu ifade edilmiştir¹⁵⁰. 1950 yılına gelindiği zaman nüfusun yüzde 82'sinin yani 15 milyonunun çiftçi olduğu¹⁵¹, endüstride 600.000, tarımda 1.600.000 işçi olduğu¹⁵² ve ülkede 2.600.000 çiftçi ailesinin bulunduğu tespit edilmiştir¹⁵³. Ziraî gelirin, millî gelirin yüzde 50'sini oluşturduğu halde¹⁵⁴, köylünün millî gelirin yüzde 44'ünü aldığı gibi istatistik bilgileri de açıklanmıştır¹⁵⁵. Çiftçi nüfusun genel nüfusa oranları hakkında bazı ülkelerle Türkiye arasında yapılan mukayese rakamları da şöyledir¹⁵⁶: Türkiye yüzde 81,6, Bulgaristan yüzde 80,9, Macaristan yüzde 53,1, Almanya yüzde 28,8, Amerika Birleşik Devletleri yüzde 22, İngiltere yüzde 6,4, İtalya yüzde 35,7, Belçika yüzde 19,3 ve Yunanistan yüzde 53,7.

9-Hububat İthalât ve İhracaatı

Ziraî ürünün yurtdışına ihracı konusunda da sıkıntılar yaşanmıştır. Başlangıçta ziraî ürünlerin ihraç noktalarının kapalı olmasından kaynaklanan sıkıntılar yaşandığı gibi¹⁵⁷, İkinci Dünya Harbi yıllarında askerî ihtiyaçlar başta olmak üzere ülke ihtiyacının karşılanması için buğdayın yurt dışına çıkmasına izin verilmemiştir. Bu suretle 400 bin ton buğday biriktirilmiş¹⁵⁸. İkinci Dünya Harbinin sonuna kadar biriktirilen buğday miktarı 460 bin tona ulaşmıştır¹⁵⁹.

Özellikle kuraklık ve tabii afetlerin yaşandığı yıllarda yurt dışından buğday ithal edilmiştir. 1926 yılında 77.400.000 kilogram, 1927 yılında 10.024.900 kilogram buğday ithal edilmiştir¹⁶⁰. 1949 yılında da on vilâyette yaşanan kuraklıktan dolayı Suriye'de Amerika Birleşik Devletleri'nden buğday alınmıştır¹⁶¹.

¹⁴⁶ Salim AKTUĞ (Erzurum) 25.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.520.

¹⁴⁷ Akif EYİDOĞAN (Kars) 21.2.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.931.

¹⁴⁸ Berç TÜRKER (Afyonkarahisar); 26.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.160.

¹⁴⁹ Fikret ATLI (Giresun); 28.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.257.

¹⁵⁰ Akif EYİDOĞAN (Kars) 25.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.487.

¹⁵¹ Hasan POLATKAN (Eskişehir) 23.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1114.

¹⁵² Ali Rıza ARI (İstanbul) 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1155.

¹⁵³ Ahmet BOZBAY (Kütahya) 26.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.343.

¹⁵⁴ Nihat ERDEM (Kırşehir) 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.771.

¹⁵⁵ Adnan MENDERES (Kütahya) 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.302.

¹⁵⁶ Cavit ORAL (Seyhan) 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.769.

¹⁵⁷ Sırrı Bey (Kocaeli) 20.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s.200.

¹⁵⁸ Başvekil Dr. Refik SAYDAM (İstanbul) 26.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.166.

¹⁵⁹ Adnan MENDERES (Kütahya) 26.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.294.

¹⁶⁰ Maliye Vekili Mustafa Abdülhalık Bey (Çankırı); 09.04.1927, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:31, s.13.

¹⁶¹ Abidin POTUOĞLU (Eskişehir) 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1147-1148.

10-Ziraî Ürün Fiyatları

Ziraî ürün fiyatları, 1929-1933 yılları arasında ciddi oranlarda düşüş gösterirken İkinci Dünya Savaşı'nın da yaşandığı 1938-1948 yılları arasında büyük oranda artmıştır. 1929-1933 yılları arasında köylünün sattığı ürün fiyatları şöyledir¹⁶²:

Ürün	1929 (kuruş)	1933 (kuruş)
Arpa	7	1
Buğday	16,18	4,39
Zeytinyağı	54	22
Çekirdeksiz üzüm	10,6	5
Pamuk	70	33
İncir	22	8

1938-1948 yılları arasında köylünün sattığı ürün fiyatları ili satın aldığı petrol, kaput bezi ve sabun fiyatları da şöyle tespit edilmiştir¹⁶³:

Ürün	1938 (kuruş)	1948 (kuruş)
Buğday	5,61	27,86
Arpa	4,40	21,82
Çavdar	4,63	22,12
Yulaf	4,02	17,30
Kuru üzüm	14,14	69,68
Fındık (iç)	51,69	145,35
Pamuk	42,46	166,11
Tütün	43,8	192
Petrol	17,39	23,70
Kaput bezi	830	2772
Sabun	28,84	146,37

11-Ormancılık

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman, ormancılık konusunda 1 Kanunusanî 1285 (1870) yılında yayınlanan "Orman Nizamnâmesi" yürürlükte idi¹⁶⁴. Cumhuriyet döneminde 8 Şubat

¹⁶² Halit Bey (İzmir) 27.05.1934, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:22, s.313.

¹⁶³ Ticaret ve Ekonomi Bakanı Cemil Said BARLAS (Gaziantep); 26.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.779.

1937 tarih ve 3116 sayılı “Orman Kanunu” , 18 Şubat 1937 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁶⁵. 9 Temmuz 1945 tarih ve 4785 sayılı “Orman Kanunu’na bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik yapılmasına dair kanun”, 13 Temmuz 1945 tarihinde Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁶⁶.

Orman Nizamnâmesi ile vatandaşlara dilediği gibi ağaç kesme serbestisi verildiği halde, 3116 sayılı Orman Kanunu ile ormanlardan ağaç kesmenin sıkı kayıtlara bağlandığı anlaşılmaktadır¹⁶⁷. 4785 sayılı kanun ile de ormanların devletleştirilmesi sağlanmıştır¹⁶⁸. Bu durum, geçimini orman ürünlerinden sağlayan vatandaşların şikâyetlerine sebep olmuştur. Yeterli ziraat arazisi olmayan yerlerde yaşayan vatandaşların ormandan ağaç kesmelerinin yasaklanması ve bu işin suç sayılması, bu vatandaşları geçim sıkıntısına düşürmüştür¹⁶⁹. 1950 yılında 6.500 orman köyünde toplam 2,5 milyon vatandaşın yaşadığı dikkate alınır¹⁷⁰, bu sıkıntının boyutları daha iyi anlaşılacaktır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’deki orman miktarının toplam 6 milyon hektar olduğu; bunun 3 milyon hektarının koru ormanı yani kerestelik orman, 3 milyon hektarının da baltalık yani mahrukat (yakacak) olduğu anlaşılmaktadır¹⁷¹.1949 yılında orman arazi toplamı 10,5 milyon hektar olmuştur¹⁷².

Ormanların bakımsız olduğu, bir taraftan çeşitli ihtiyaçlar için ağaç kesilmesinin yanında yeni fidanlar yetiştirilmesinin yetersiz kaldığı ve ormanların korunamadığı ifade edilerek bunun tedbirlerinin alınması istenmiştir¹⁷³. Bu çerçevede ormanların haritasının alınması, amenaje (ormanların yeniden düzenlenmesi ve yapılandırılması) edilmesi ve hastalıklarla mücadele meselesine dikkat çekilmiştir. Mevcut ormanların korunması için 2.450 bekçi ve idaresi için de 1.750 fen memuruna ihtiyaç olduğu; ancak elde sadece 120 fen memurunun bulunduğu, koruma görevlilerinin de ihtiyaçtan çok az sayıda olduğu dile getirilmiştir¹⁷⁴. Yeterli sayıda eleman olmadığı için ormanlar, askerler tarafından korunmuştur ki bu durumun köylülerle askerler arasında uygun olmayan durumların yaşanmasına sebep olduğu belirtilerek yeterli miktarda orman bekçisi yetiştirilerek ihtiyaç noktalarına gönderilmeleri istenmiştir¹⁷⁵. 1947 yılı itibarıyla

¹⁶⁴ Sevim ERDEM-Ahmet BAŞKAN;“Osmanlı Devleti’nde Orman ve Orman Alanlarının Kullanımı ve Buna Yönelik Hukukî Düzenlemeler”, The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 42 , Winter III 2016, p. 290-291.

¹⁶⁵ T.C. Resmî Gazete, 18 Şubat 1937, Sayı: 3537, s.7687-7695.

¹⁶⁶ T.C. Resmî Gazete, 13 Temmuz 1945, Sayı: 6056, s.9053-9054.

¹⁶⁷ Tarım Bakanı Tahsin COŞKAN (Kastamonu); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.859.

¹⁶⁸ Said KÖKSAL (Isparta); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.619.

¹⁶⁹ Enver KÖK (Sinop); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.855.

¹⁷⁰ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1166.

¹⁷¹ İktisat Vekili Mustafa Rahmi Bey (İzmir); 24.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:3, s.238.

¹⁷² Salih İNANKUR (İçel); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.860.

¹⁷³ Tahsin Bey (Aydın); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.234.

¹⁷⁴ Ziraat Vekili Muhlis Bey (Kütahya); 25.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s.260.

¹⁷⁵ Hasan AKDOĞAN (Çorum); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.395.

toplam 120 Orman İşletmesi, özel sektörde 600, orman idaresinin elinde ise 9 fabrika ve imalâthane mevcuttur¹⁷⁶.

Bununla birlikte, halkın ihtiyaçları için tahsis edilen ormanların bazılarının müteahhitler tarafından kullanıldığı, o çevredeki köylülerin bu alanlara sokulmadığı, bunun da vatandaşları sıkıntıya sokarak, kaçak kesimleri teşvik ettiği görülmüştür¹⁷⁷. Kaçak kesimlerin önlendiği bölgelerde kereste fiyatlarının yüksek olduğu görülmüştür¹⁷⁸. Bunu önlemek için fabrikaların ihtiyacının dışında halk ihtiyacının karşılanması için ilâve kesim izinleri verilmiştir ki bu rakam 1936 yılında 150.000 metre mikâb miktarını bulmuştur¹⁷⁹. Ancak demiryolları için travers ve maden sütunu gibi ürünlerin de bu miktar içine alınmasının halkın ihtiyacının karşılanmamasına yol açtığı ifade edilmiştir¹⁸⁰. Zira daha 1926 yılında Türkiye'den Mısır'a 100.000 ağaç travers gönderilmiştir¹⁸¹.

Türkiye'nin yıllık odun ihtiyacının 3.648.839 metreküp, yakacak ihtiyacının 11.730.930 metreküp olduğu; buna karşılık 731.939 metreküp odun için, 6.620.571 metreküp yakacak için kullanılmaktadır. Yani yıllık ortalama 9.028.079 metreküp açık olduğu Tarım Bakanı tarafından açıklanmıştır¹⁸².

Ormanlık alanında bu ve benzeri sıkıntıları ortadan kaldırmak için 3116 sayılı Orman Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunun amacı şu şekilde tesbit edilmiştir¹⁸³:

- 1-Orman varlığını genişletmek,
- 2- Devlet malı ormanların ürünlerini aracı kullanmadan alıcılara satmak,
- 3- Sanayi tesislerinin ihtiyaçlarını kendi ormanlarından karşılamak,
- 4-Milletin ihtiyacı karşılandıktan sonra fazlasını ihraç etmek.

Ormanları korumak için "Ağaç Koruma Cemiyeti"nin aşılama faaliyetleri görülmektedir. 1938 yılına kadar Ankara'dan başlayıp 27 vilâyet, 50 kaza ve 284 köyde 1.117.000 ağaç aşılınmıştır¹⁸⁴. Alınan tedbirlere ve ağaçlarda haşerat ile mücadeleye rağmen, orman varlığını korumak pek mümkün olmamıştır¹⁸⁵. Çünkü ormanı tahrip eden pek çok faktör vardır. Bunlardan en başta geleni yangınlardır. Yangınların çok çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan bazıları, orman memurlarının orman içerisinde ikamet etmemeleri¹⁸⁶, orman işletmelerinin çok geniş alanlardan so-

¹⁷⁶ Tarım Bakanı Tahsin COŞKAN (Kastamonu); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.858-860.

¹⁷⁷ Reşit Bey (Gaziantep); 25.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s.262.

¹⁷⁸ Hüsnü KİTAPÇI (Muğla); 25.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.199.

¹⁷⁹ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.277.

¹⁸⁰ Şükrü GÜLER (Bolu); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.281.

¹⁸¹ Ali Cenânî Bey (Gaziantep); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.206.

¹⁸² Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1166.

¹⁸³ Enver KÖK (Sinop); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.854.

¹⁸⁴ Abdullah YAYCIOĞLU (Maraş); 29.05.1944, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:10, s.391.

¹⁸⁵ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 29.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s.287.

¹⁸⁶ Hasan POLATKAN (Eskişehir); 23.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1117.

rumlu olmaları dolayısıyla kontrolün güçleşmesi¹⁸⁷, linyit kömürü üretiminin çok az olması dolayısıyla halkın odun kullanmayı tercih etmesi¹⁸⁸, ormana yabancı şahısların girmesi¹⁸⁹ ve bir yerde yangın çıktığı zaman bunu söndürmek üzere getirilen kazma, kürek, balta, kanca gibi malzemenin yeterli miktarda olmaması gibi sebepler tespit edilmiştir¹⁹⁰.

1945-1949 yıllara arasında yangın istatistikleri de çıkarılmıştır. Buna göre:

1945 yılında 1169 yangın olmuş ve 125.307 hektar orman yanmıştır.

1946 yılında 1023 yangın olmuş ve 125.115 hektar orman yanmıştır.

1947 yılında 868 yangın olmuş ve 59.999 hektar orman yanmıştır.

1948 yılında 630 yangın olmuş, 32.463 hektar orman yanmıştır.

1949 yılında 655 yangın olmuş ve 26.503 hektar orman yanmıştır¹⁹¹.

Çeşitli şekillerde tahrip edilen orman alanının maddî karşılığının 1925-1950 yılları arasında toplam 25 milyar lira olduğu hesaplanmıştır¹⁹².

Ormandan ağaç kesmenin sınırlandığı zamanlarda kaçak kesimler yapıldığı bilinmektedir. Bunlara karşılık bir de orman suçları ihdas edilmiştir ki bunların çok ağır olduğu tespit edilmiştir¹⁹³: “... bir yük odunu herhangi bir sebeple izinsiz ormandan çıkararak bir vatandaşın yakalandığı takdirde eşiği veyahut arabası müsadere ediliyor. Bu ceza ağırdır. Bu ağırlık karşısında suçlu, karşındakinin zayıf taraflarını arar, kendisine yalvarır, eğer sözünü geçiremezse iş başka yollara dökülür. Çünkü kaybedeceği şey çok ağırdır. Öküzü gidecektir, arabası gidecektir, bin, bin beşyüz lira zarar görecektir.”

12-Hayvancılık

a-Hayvan Sayıları

Değişik tarihlerde sayım vergisine tabi olan hayvan sayıları Maliye Bakanları tarafından açıklanmıştır. 1927 yılında, ülkede 24.000.000’u ağnam, 5.572.000’i manda, öküz ve inek olmak üzere toplam 29.570.000 baş hayvan bulunduğu açıklanmıştır¹⁹⁴. Toplam hayvan sayısı 1934 yılında 26.588.772, 1935 yılında 28.955.273 olarak tespit edilmiştir¹⁹⁵. Bu rakamlar, 1936 yılında 34.121.000’e; 1937 yılında 38.000.000’a ulaşmıştır¹⁹⁶. 1942 yılında toplam hayvan sayısı

¹⁸⁷ Salih İNANKUR (İçel); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.858.

¹⁸⁸ Ahmet OĞUZ (Eskişehir); 26.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.758.

¹⁸⁹ Nuri ÖZCAN (Muğla); 27.02.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.628.

¹⁹⁰ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 28.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s.374.

¹⁹¹ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1166-1167.

¹⁹² Mehmet Ali ÇINAR (Burdur); 20.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.903.

¹⁹³ İhsan YALÇIN (Bolu); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.600-601.

¹⁹⁴ Maliye Vekili Mustafa Abdülhalık Bey (Çankırı); 09.04.1927, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:13, s.13.

¹⁹⁵ Finans Bakanı Fuat AĞRALI (Elâzığ); 22.05.1935, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:3, s. 178.

¹⁹⁶ Maliye Vekili Fuat AĞRALI (Elâzığ); 24.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s.176.

40.000.000 iken, 1943 yılında bu rakam 37.840.000'e düşmüştür¹⁹⁷. Bazı milletvekilleri tarafından 1946 yılında 50.000.000 baş¹⁹⁸; 1947 yılında 53.000.000 baş¹⁹⁹ hayvan mevcudu olduğu ifade edilmişse de 1950 yılında, sayıma dahil olan 45.000.000; sayım harici olanların ilâvesiyle hayvan sayısının 55.000.000 baş olduğu Tarım Bakanı tarafından açıklanmıştır²⁰⁰.

Aynı dönemde nüfus sayıları da şöyle tesbit edilmiştir²⁰¹: 1927: 13.648.000, 1935:16.158.000, 1940: 17.821.000, 1945: 18.790.000, 1950: 20.947.000. Buna göre, 1927 yılında kişi başına 2.23, 1935 yılında kişi başına 2.22, 1950 yılında kişi başına 2.62 baş hayvan düştüğü anlaşılmaktadır.

b-Hayvan Hastalıkları

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hayvan varlığını tehdit eden hastalıkların başında şarbon mikrobi gelmektedir²⁰². İkinci olarak kelebek hastalığından şikâyet edilmektedir. İlâcı yurt dışından getirildiği için sıkıntılar yaşanmaktadır²⁰³. Ayrıca çiçek hastalığının da büyük zayıya sebep olduğu ifade edilmektedir²⁰⁴. Osmanlı-Rus savaşları sırasında Anadolu'ya gelmiş olan veba-i bakarî (sığır vebası) hastalığı da tam 57 yıl büyük kayıplara sebep olmuştur. Yapılan mücadelelerden sonra 1936 yılında ortadan kaldırılmıştır²⁰⁵. 1950 yılına gelindiğinde, ilâcı yurt içinde üretilmeye başlanan şarbon hastalığı da bitirilmiştir²⁰⁶. Bunlardan başka hayvan sürülerinin vadi içlerinde, mağaralarda ve derme çatma ağılarda barınmalarından kaynaklanan kene zararlısının da hayvan varlığına zarar verdiği tespit edilmiştir²⁰⁷. Yemsizlik yüzünden hayvanların zayıf kaldığı ve hayvan kayıplarını karşılayacak bir sigorta sisteminin olmaması da eleştirilmiştir²⁰⁸.

c-Veteriner Hekim Sayıları

Hayvan hastalıkları ile mücadelede en önemli unsur olan veteriner hekim açığı uzun yıllar devam etmiştir.1926 yılında toplam 280 veteriner hekim bulunduğu²⁰⁹,bu rakamın 1932 yılında 400 civarında olduğu²¹⁰ açıklanmıştır. 1946 yılında veteriner hekim sayısı 556 olmuştur ama, bunun 136'sı askerde, 36'sı askere davet edilmiş, 182'si de bakanlıkta ve müesseselerde görev yaptığı için hastalıklarla mücadelede 212 veteriner hekim görev yapmaktadır ki bir veteriner

¹⁹⁷ Maliye Vekili Fuat AĞRALI (Elâzığ); 24.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2,s. 157.

¹⁹⁸ Abdullah YAYCIOĞLU (Maraş); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.605.

¹⁹⁹ Ahmet BOZBAY (Kütahya); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.776.

²⁰⁰ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24,s.1164.

²⁰¹ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayını, İstanbul, 1980, s.656.

²⁰² Ziraat Vekili Sabri Bey (Saruhan); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.221.

²⁰³ Ali Rıza Bey (Mardin); 25.04.1928, TBMM, TBMM ZC (3. Dönem), Cilt:3, s.262.

²⁰⁴ Kahraman ARIKLI (Kars); 28.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.259-260.

²⁰⁵ Ali Rıza ESEN (Siirt); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.606-607.

²⁰⁶ Ziya Ersin CEZAROĞLU (Tekirdağ); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s.1156.

²⁰⁷ Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.528.

²⁰⁸ Haldun SARHAN (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.524.

²⁰⁹ Ziraat Vekili Sabri Bey (Saruhan); 17.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.222-223.

²¹⁰ Ziraat Vekili Muhlis Bey (Kütahya); 23.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s.292.

hekime 250 bin hayvan düşmektedir²¹¹. 1947 yılında, ülkenin ihtiyaç duyduğu 2000 veteriner hekime karşılık 556 veteriner hekimin bulunduğu, bunun da ancak 295 tanesinin mücadele hizmetinde bulunduğu tespit edilmiştir²¹².1950 yılında toplam 534 veteriner hekimin görev yaptığı ifade edilmiştir²¹³.

d-Hayvancılık Üzerindeki Vergiler

Hayvancılık sektörü üzerinde ağnam ve sayım vergilerinin uygulandığı bilinmektedir. Ağnam vergisi, tarım kesiminde hayvan varlığını vergilendirmekte ve bir anlamda âşarı tamamlamaktaydı. Ağnam vergisi, Tanzimat'a kadar iltizam usulü ile ve aynı olarak toplanırdı. Tanzimat sonrası iltizam usulü de, verginin aynı olarak alınması da kaldırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde hayvan başına belirli bir tutar olarak tespit edilen vergi tarifesi, bölgelere göre değişmekte idi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı ilk kanun, ağnam vergisi ile ilgili idi ve bu verginin daha önceki yılın tarifesi üzerinden alınmasını öngörüyordu. Kısa bir süre sonra çıkartılan 8 sayılı kanunla ağnam vergisi bir misline yükseltilmiştir . 1924'e Sayım Vergisi adını almıştır²¹⁴. 1942 yılında koyun ve keçiden 80 kuruş, merinostan 40 kuruş, tiftik keçisinden 45 kuruş, deve- den 150 kuruş vergi alınmıştır²¹⁵. 1946 yılında bir öküzden 2,5 lira vergi alındığı ifade edilmiştir²¹⁶. 1926 yılında koyun başına 20 para kırtıl resmi denilen otlakiye vergisi alınmıştır²¹⁷. 2897 sayılı Hayvanlar Vergisi Kanununu tadil eden 3343 numaralı kanunu değiştiren bir önerge ile koyunlardan, keçilerden, develerden atlardan, mandalardan muayyen bir vergi alınmıştır²¹⁸.

Sayım vergisi tahsilâtı, 1947 yılında 20 milyon liraya yaklaşmıştır²¹⁹. Ancak bu vergiler, üreticilere malî bir yük oluşturduğu için fazla hayvan beslemekten kaçınmışlardır. Nitekim bazı yıllarda hayvan sayıları, bir önceki yıla göre azalmıştır. Bu husus, bir milletvekili tarafından şu şekilde dile getirilmiştir²²⁰: "... alın teri sarf ederek servet-i millîyeyi çoğaltmakta olan köylümüz acaba neden hayvanlarını noksanlaştırmıştır? Bu verginin ağırlığı bu işten kendisini soğutmuştur ve bundan dolayı hayvan miktarı azalmıştır." Ülkedeki hayvan sayısını artırmak için sayım vergisinin kaldırılması talepleri defalarca dile getirilmiş²²¹; sayım vergisinin kaldırılması halinde ülkedeki hayvan sayısının, mevcudun üç misline çıkacağı iddia edilmiştir²²².

²¹¹ Ali Rıza ESEN (Siirt); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 607.

²¹² Hasan POLATKAN (Eskişehir); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.763.

²¹³ Tarım Bakanı Cavit ORAL (Seyhan); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24,s.1164.

²¹⁴ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayını, İstanbul, 1980, s.596.

²¹⁵ Maliye Bakanı Halid Nazmi KEŞMİR (Tokat); 23.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.380.

²¹⁶ Dr. Mazhar GERMEN (Aydın); 18.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.35.

²¹⁷ MaliyeVekili Hasan Bey (Trabzon); 22.05.1926, TBMM, TBMM ZC (2. Dönem), Cilt:25, s.403.

²¹⁸ Bütçe Komisyonu Başkanı Rıza ERTEN (Mardin); 30.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.817.

²¹⁹ Ahmet OĞUZ (Eskişehir); 28.12.1947, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:8, s.545.

²²⁰ Hüsnü KİTAPÇI (Muğla); 22.05.1935, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:3, s.168.

²²¹ Adnan MENDERES (Kütahya); 21.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.307.

²²² Ruşenî BARKIN (Samsun); 27.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.326.

e-At Yetiştiriciliği

At yetiştiriciliği üzerinde önemle durulmuştur. Çünkü at, askerî ihtiyaçların karşılanmasında ve ziraî faaliyetlerin yürütülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Her ne kadar ülkede yeni asfalt yollar yapılsa da askerî birliklerin tamamının asfalt yol güzergâhında olmadığı; dağlarda, derelerde, ovalardaki birliklere top çekmek, top taşımak ve ağır mitralyöz taşımak için at ve katıra ihtiyaç olduğuna dikkat çekilmiştir²²³. Bununla birlikte makineli tarıma geçilmekle birlikte, hayvanların da kullanılmaya devam edilmesi gerektiği, eğer böyle yapılmazsa, hayvan varlığımızın eksileceği ve bunun da ülke için tehlike oluşturacağı ifade edilmiştir²²⁴. At cinsinin ıslahının gerek millî müdafaa açısından gerekse ziraî ve iktisadî yönden hükümetin ve halkın geniş ölçüde istifade edebileceği imkânların oluşacağı dile getirilmiştir²²⁵. Ülkenin ihtiyacı olan hayvanları yetiştirmek için 1924 yılından sonra Karacabey Harası, 1928’de Çifteler Çiftliği, 1934’te Çukurova, Sultansuyu ve Konya’da haralar tesis edilmiştir²²⁶.

f-Hayvan Islahı

Hayvan varlığının artırılması için yerli ve yabancı türlerdeki hayvanların ıslah faaliyetlerine ağırlık verilmesi talep edilmiştir. Bu çerçevede Balıkesir’de Balya boğaları, Trakya’da Rume-
li’nden gelme boğalar ve Menteşe boğaları gibi yerli türlerin ıslah edilmesinin faydalı olacağı ifade edilmiştir²²⁷. Yabancı türlerden ise, Montofon türü sığırların ülkemize getirilerek yetiştirilmesi istenmiştir. Çünkü bu tür hayvanlar günde 10-20 litre olmak üzere yılda ortalama 3000 litre süt vermektedirler, kolay beslenip kolay üreyerek hayvancılık sermayesine katkı sağlamaktadırlar²²⁸. 1950 yılına geldiği zaman sığır varlığının yüzde 30 oranında ıslah edildiği görülmektedir²²⁹. Bununla birlikte tabiat hayvancılığından teknik hayvancılığa geçiş talepleri de gündeme gelmiştir²³⁰.

Küçükbaş hayvancılığın korunması için 17 Nisan 1929 tarih ve 1176 sayılı “Ağıllar hakkında kanun” çıkartılarak gelecek üç yıl içinde hayvanların kış mevsiminde mutlaka ağıllarda muhafaza edilerek muhtemel kayıpların önüne geçilmesi karar altına alınmıştır²³¹. Ormanları koruma amacıyla keçi yetiştirmenin sınırlandırılması faaliyetleri de eleştirilmiştir. Türkiye’nin yüzde 60’lık bölümünde coğrafi yapının ancak keçilerin yaşamasına imkân verdiği, üreticilerin keçinin sütünden, yağından ve tiftiğinden faydalandığına dikkat çekilerek bu konudaki düzenlemelerin gözden geçirilmesi istenmiştir²³².

²²³ Ruşenî BARKIN (Samsun); 26.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.295.

²²⁴ Emin Aslan TOKAT (Denizli); 28.05.1941, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:18, s.258-259.

²²⁵ Yavuz ABADAN (Eskişehir); 27.05.1943, TBMM, TBMM ZC (7. Dönem), Cilt:2, s.287.

²²⁶ Ali Rıza ESEN (Siirt); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 606.

²²⁷ Recai GÜRELİ (Gümüşhane); 28.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s. 447.

²²⁸ Ziya Ersin CEZAROĞLU (Tekirdağ); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 614-615.

²²⁹ Mustafa KORKUT (Antalya); 24.12.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s. 1153.

²³⁰ Tarım Bakanı Şevket Raşit HATİPOĞLU (Manisa); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.528.

²³¹ T.C. Resmî Gazete, 25 Nisan 1929, Sayı: 1423, s.7051.

²³² Emin SAZAK (Eskişehir); 24.05.1937, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:18, s. 194.

g-Merinos Koyunu ve Tiftik Keçisi Üretimi

Yün verimi fazla olan merinos koyunları ilk olarak 1927 yılında damızlık olarak getirilmiş²³³, 1936 yılından itibaren de bu konu bir memleket meselesi olarak ele alınmıştır²³⁴. 1939 yılında ülkedeki mevcut merinos koyunu sayısı, kuzularıyla birlikte 78.000'e ulaşmıştır²³⁵. 1946 yılında ise bu rakam 180.000 olmuştur²³⁶.

Tiftik üretimi de üzerinde durulan diğer bir konu olmuştur. Yurt dışına ihraç imkânları olmadığı için ürünün elde kaldığı²³⁷, ürünün yurt içinde işlenmesi için sanayi tesisleri kurulması gerektiği dile getirilmiştir²³⁸. Bu arada 1930 yılında Türkiye Tiftik Cemiyeti kurulmuştur. 1932 yılında yayınlanan cemiyetin nizamnâmesinde, tiftik keçisinin ıslah ve üretilmesi, tiftiğin alım, satım ve yurt dışına ihracı yetkisi İktisat Vekâleti'ne verilmiştir²³⁹. 1945 yılında Orta Anadolu halkının önemli bir geçim kaynağı olmuş, yıllık 6 milyon kilogram rekoltesi ile ülkeye döviz getirmeye başlamıştır²⁴⁰.

h-Süt Üretimi

Cumhuriyetin ilk yıllarında pek dikkate alınmamışsa da sonraki yıllarda bu konu da ülke gündeminde yer tutmaya başlamıştır. 1945 yılı itibarıyla Türkiye'deki süt üretim faaliyetleri hakkında şu bilgiler paylaşılmıştır²⁴¹: "...süt mevcudumuz bugünkü hayvan mevcuduna göre asgarî hesapla ve resmî istatistiklerimizle 1.600.000.000 kilogramdır. Bunun 100 milyonunu kaşar, salamura, peynirciliğine ve şehir yoğurtçuluğuna ve saireye ayırırsak ki bunun tahminî yekûnu 100 milyon kilogram tutar, geri kalan 1.500.000.000 kilo süt de pekâlâ yağa tahvil edilebilir. Bu suretle, bu miktar süttten 85 bin ton yağ elde edilir. Bu sütü 23 milyon sağmal hayvandan alıyoruz. Bu süt istihsalinin takriben yarısı inek, manda sütü, yarısı koyun ve keçi sütüdür. Bu sütlerden elde edeceğimiz yağ 85 bin ton demiştik. Bugünkü hakikî istihsalimiz ise (borsalarda muamele gören yağ miktarı) 20 bin tondur. 20 bin tonun da borsaya uğramadığını, elden satıldığını kabul edersek 40 bin ton eder. Geri kalan 45 bin tonu meydana yoktur. Sebebi sütlerimizin tam şekilde işlenmemesi, kıymetlenememesidir."

i-Hayvan Hırsızlığı

Ülkenin bazı bölgelerinde hayvan hırsızlıklarının halkı sıkıntıya soktuğu ve hayvan varlığının azalmasına sebep olduğu şeklinde şikâyetler dile getirilmiştir²⁴². Bu şikâyetlere İçişleri Bakanı tarafından velin cevapta, köylerde hayvanların ve köylü mallarının emniyete alınmasının, Türk milletinin ekonomik durumu ve köy hayatının önemli bir mevzuu olduğu ifade edilerek bu

²³³ Ali Rıza ESEN (Siirt); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 607.

²³⁴ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 27.05.1936, TBMM, TBMM ZC (5. Dönem), Cilt:11, s.278.

²³⁵ Ziraat Vekili Muhlis ERKMEN (Kütahya); 29.05.1939, TBMM, TBMM ZC (6. Dönem), Cilt:2, s.366.

²³⁶ Ali Rıza ESEN (Siirt); 27.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 607.

²³⁷ Süleyman Sırrı Bey (Yozgat); 18.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s. 169.

²³⁸ İktisat Mahmut Celâl Bey (Saruhan); 18.05.1933, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:15, s.175.

²³⁹ T.C. Resmî Gazete, 10 Nisan 1932, Sayı:2073, s.1349-1352.

²⁴⁰ Mahmut ALCIOĞLU (Yozgat); 26.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.418.

²⁴¹ Abidin EGE (Denizli); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s. 516.

²⁴² Eminittin ÇELİKÖZ (Balıkesir); 20.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s.330.

meselenin halli için köy bekçisi ve kır bekçisi kurumlarının organize edilmesinin faydalı olacağını belirtmiştir²⁴³. Bu gelişmeler üzerine 22 Mart 1950 tarih ve 5617 sayılı “Hayvan Hırsızlığının Men’i hakkında kanun” çıkartılarak bu konudaki sıkıntılar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Önleme hükümleri, kovuşturma hükümleri, cezaî hükümler gibi üç bölüm ve 19 maddeden meydana gelen kanunla hayvan hırsızlığı suçlarının önüne geçilmeye çalışılmıştır²⁴⁴.

j-Kümes Hayvancılığı

Zonguldak, Devrek, Safranbolu, Bartın ve çevresi halkının geçim kaynağının yumurta ve tavukçuluk olduğu görülmektedir. Yumurta ihracatının üreticilere ciddi menfaat sağladığı tespit edilmiştir²⁴⁵. Buna rağmen ülkenin diğer bölgelerinde kümes hayvancılığına gereken önemin verilmediği, halbuki bu konunun aile ziraatinin başında geldiği, dolayısıyla küçümsenmemesi gerektiği ifade edilmiştir²⁴⁶. Trakya’da Istranca dağlarında geyik ve Orta Anadolu’da Bozdağ’daki yabanî koyun ve koçlar gibi av hayvanlarının neslinin korunması da talep edilmiştir²⁴⁷.

k-Balıkçılık

Anadolu’nun bir yarımada ülkesi olmasına ve denizlerden çeşitli balıklar çıkarılmasına rağmen balıkçılık sektörüne gereken önemin verilmediği ifade edilmiştir. Balkan ülkelerinin nehirlerde elde ettiği balıkları değerlendirdiği halde, balık ürün bolluğuna rağmen balıkçılığın Türkiye’de “sahipsiz” kaldığı görülmektedir²⁴⁸. Halkın et sıkıntısı çektiği bir sırada İstanbul boğazından geçen torik balıklarının Yeşilköy’deki Tohum Islah İstasyonu’na kilogramı 40 paradan verilerek gübre haline getirilmesi²⁴⁹, hattâ çok sayıda balığın tekrar denize dökülmesi eleştirilmiştir²⁵⁰. Senede kişi başına Japonya’da 27,5, İsveç’te 26, Danimarka’da 19,5, Portekiz’de 18,5, İngiltere’de 17,5, Fransa’da 7, İtalya’da 4,5, Yunanistan’da 3 kilogram balık tüketildiği halde Türkiye’de bu rakamın yarım kilogram olduğu ifade edilmiştir²⁵¹.

Bu eleştirilere karşılık Ekonomi Bakanı Fuat SİRMEN, balıkçılığın ülkenin ekonomik durumunda ilk plânda ele alınması gereken bir konu olduğunu, bundan sonra bu üründen yeteri kadar faydalanılması için gereken tedbirlerin alınacağını, balıkçılık ve balıkhaneler üzerindeki vergilerin kaldırılarak üretimin teşvik edileceğini ve ihracata yönelineceğini açıklamıştır²⁵². 1949 yılında balık üretimi toplam 25.000 tona ulaşmıştır²⁵³.

²⁴³ İçişleri Bakanı Emin ERİŞİRGİL (Zonguldak); 24.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16,s.576.

²⁴⁴ T.C. Resmî Gazete, 27 Mart 1950, Sayı: 7467, s.18165-18166.

²⁴⁵ Ali Rıza İNCEALEMDAROĞLU (Zonguldak); 28.12.1946, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:3, s. 700.

²⁴⁶ Ziya Ersin CEZAROĞLU (Tekirdağ); 24.02.1950, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:24, s. 1157.

²⁴⁷ Orgeneral Fahrettin ALTAY (Burdur); 27.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s. 841.

²⁴⁸ Nuri Bey (Mardin); 23.06.1932, TBMM, TBMM ZC (4. Dönem), Cilt:9, s. 289.

²⁴⁹ Feridun Fikri DÜŞÜNSEL (Bingöl); 25.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s. 377.

²⁵⁰ Mehmet Yaşar ÖZEY (Manisa); 25.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s. 382.

²⁵¹ Suat YURTKORU (Afyonkarahisar); 28.05.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:17, s. 465.

²⁵² Ekonomi Bakanı Fuat SİRMEN (Rize); 26.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.431.

²⁵³ Reşat AYDINLI (Denizli); 22.02.1949, TBMM, TBMM TD (8. Dönem), Cilt:16, s.376.

Marmaris, Bodrum bölgelerinde yapılan süngercilik mesleğinin sıkıntularına da dikkat çekilmiştir. İngiltere'nin kilogramına 18 lira fiyat verdiği ürün, ülkemizde 31 liraya mal edildiği için ihraç imkânı da kalmamıştır. Bu durum süngercileri sıkıntıya sokmuştur²⁵⁴.

Sonuç

Cumhuriyetin ilânı ile birlikte her alanda olduğu gibi tarım ve hayvancılık sektöründe de bir gelişme ve kalkınma dönemine girilmiştir. İklim ve toprak yapısı olarak Türkiye şartlarına uygun olan tütün, zeytin, pamuk, şekerpancarı, afyon, bağcılık, hububat, narenciye, çay gibi ürünler yetiştirilmeye veya üretim miktarları artırılmaya çalışılmış; ziraî eğitim, ziraat aletleri gibi teknik hizmetler genişletilmiş, topraksız çiftçiye toprak dağıtılması gibi gelişmeler kaydedilmiştir. Hayvancılık sektöründe, hayvan sayılarının artırılmasına paralel olarak hastalıklarla mücadele ve hayvan ıslahı gibi konulara ağırlık verilmiş, veteriner hekim sayıları artırılmıştır. Kümes ve av hayvancılığı ile süt üretiminde gelişmeler kaydedilmiştir.

Bu dönemde ülkedeki 3 milyon çiftçi ailesine, 400.000 çeşitli pulluk dağıtılmış, traktör sayısı 6.000'e ulaşmıştır. 1926 yılında 11 milyon hektar olan ekilebilen arazi miktarı 1950'de 15 milyon hektara yükseltilmiştir. Toprak Genel Müdürlüğü tarafından 1949 yılına kadar 370 bin dekar arazi, 5100 topraksız aileye dağıtılmıştır.

Veteriner hekim sayısı, 1926 yılında 280'den 1950 yılında 534'ü çıkmış; buna paralel olarak 1950 yılında toplam 55 milyon baş hayvan varlığına ulaşılmıştır. Balıkçılık ve kümes hayvancılığı konusunda da şimdikiye kadar görülmeyen gelişmeler yaşanmıştır.

Ormancılık sektöründe de, başlangıçta 6 milyon hektar olan orman alanlarının tespiti ve bakımı hakkında kanunî düzenlemeler yapılarak mevcut orman varlığının korunması ve genişletilmesi için gerekli tedbirler alınmıştır. 1949 yılında orman arazi toplamı 10,5 milyon hektara çıkarılmıştır.

Türkiye, bu dönemde gıda üretimi açısından dünyada kendine yeterli ülkelere biri haline gelmiş, bağcılıkta dünyada dördüncü sıraya yükselmiştir.

KAYNAKLAR

1-Araştırma Eserler

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978, Akbank Kültür Yayını, İstanbul, 1980.50
Yılda Türk Sanayii, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını, Ankara, 1973.

Erdem Sevim -Ahmet Başkan;"Osmanlı Devleti'nde Orman ve Orman Alanlarının Kullanımı ve Buna Yönelik Hukukî Düzenlemeler", The Journal of Academic Social Science Studies, Number: 42 , Winter III 2016, p. 283-303.

Evsile Mehmet; Millî Mücadele Tarihi, Samsun, 2012.

Evsile Mehmet; "Cumhuriyet Döneminde (1930-1960) Anadolu'da İşgücü Göç Hareketleri", Kesit Akademi Dergisi, Yıl:2, Sayı:4, Haziran 2016, s.1-8

²⁵⁴ Orgeneral İzzettin ÇALIŞLAR (Muğla); 27.12.1945, TBMM, TBMM TD (7. Dönem), Cilt:20, s.540.

2014 Yılı Haşhaş Sektör Raporu, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2015.

İnci İbrahim; "1923 – 1960 Döneminde Türkiye’de Tarım Faaliyetleri Üzerinden Alınan Vergiler", Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi, Yıl: 2009, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 109 – 130.

Kadioğlu Sevtap; "Osmanlı Döneminde Türkiye’de Ziraat Okulları Üzerine Notlar ve Tedrisat-ı Ziraiye Nizamnamesi", Kutadgubilig, Sayı: 8, 2005, s. 239-257.

Kara Hamdi; "Türkiye’de Pamuk Üretim Alanları", Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:11, Ankara, 1968, s.71-90.

Karabacak Kerime; "Türkiye’de Tütün Tarımı ve Coğrafi Dağılışı", Coğrafi Bilimler Dergisi, 15 (1), 2017, s.27-48.

Müderisoğlu Alptekin; Kurtuluş Savaşı Malî Kaynakları, Cilt:1, Ankara, 1988.

Semerci Arif-Tuğçe Kızıltuğ-Ahmet Duran ÇELİK-Mehmet Ali KİRACI; "Türkiye Bağcılığının Genel Durumu", Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 20(2), 2015, s.42-51.

Seydioğulları Mustafa; "Dünyada ve Türkiye’de Tütünün Tarihçesi, Üretimi, Ticareti ve Temel Politikaları" Tütün ve Tütün Kontrolü, Türk Boraks Derneği Yayını, İstanbul, 2010, Sayı:10, s. 3-20.

Tezel Yahya S.; Cumhuriyet Döneminin İktisadî Tarihi (1923-1950), Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul, 2015 (6.Baskı).

Türkiye Zeytincilik Sektör Raporu, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yayını, 2016.

Türkiye’de Şeker ve Şekerpancarı Üretiminde Mevcut Durum, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 1997.

Yenal Oktay; Cumhuriyetin İktisat Tarihi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017 (5. Baskı).

2- Gazete ve Resmî Gazeteler

Milliyet, 19 Ekim 2014.

T.C. Resmî Gazete, 18 Şubat 1937, Sayı: 3537.

T.C. Resmî Gazete, 13 Temmuz 1945, Sayı: 6056.

T.C. Resmî Gazete, 7 Şubat 1939, Sayı:4126.

T.C. Resmî Gazete, 8 Haziran 1933, Sayı:2422.

T.C. Resmî Gazete, 13 Temmuz 1938, Sayı:3658.

T.C. Resmî Gazete, 25 Nisan 1929, Sayı: 1423.

T.C. Resmî Gazete, 10 Nisan 1932, Sayı:2073.

T.C. Resmî Gazete, 27 Mart 1950, Sayı: 7467.

T.C. Resmî Gazete, 28 Nisan 1944, Sayı:5693.

T.C. Resmî Gazete, 26 Ocak 1946, Sayı:6216.

T.C. Resmî Gazete, 15 Haziran 1945, Sayı:6032.

3- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi ve Zabıt Cerideleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (7.Dönem), Cilt:17, Ankara, 1945.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (7.Dönem), Cilt:20, Ankara, 1946.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:3, Ankara, 1947.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:8, Ankara, 1948.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:16, Ankara, 1949.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:20, Ankara, 1949.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (8.Dönem), Cilt:24, Ankara, 1949.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt:6, Ankara,1968.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt:13, Ankara, 1975.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt:18, Ankara, 1976

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt:25, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (2.Dönem), Cilt:31, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt:2, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt:3, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt:15, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (3.Dönem), Cilt:19, Ankara.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:3, Ankara, 1931.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:9, Ankara, 1932.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:15, Ankara, 1933.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (4.Dönem), Cilt:22, Ankara, 1934.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (5.Dönem), Cilt:3, Ankara, 1935.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (5.Dönem), Cilt:11, Ankara, 1936.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (5.Dönem), Cilt:18, Ankara, 1937.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt:2, Ankara, 1939.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt:11, Ankara, 1940.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt:18, Ankara, 1941.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (6.Dönem), Cilt:25, Ankara, 1942.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (7.Dönem), Cilt:2, Ankara, 1943.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (7.Dönem), Cilt:7, Ankara, 1944.
Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (7.Dönem), Cilt:10, Ankara, 1944.